

►► RED KİTAPLIĞI

Alain Badiou

Gerçek Yaşam*

Gençliği Yoldan Çıkarmaya
Yönelik Bir Çağrı

Türkçesi: Işık Ergüden

*SEL

GERÇEK YAŞAM*

Gençliği Yoldan Çıkarmaya Yönelik Bir Çağrı

ALAIN BADIOU, 1937 doğumlu felsefeci, romancı ve oyun yazarı. Paris'teki Uluslararası Felsefe Okulu'nda ve École Normale Supérieure'de dersler vermektedir. Akademik kariyerinin yanı sıra siyasal alandaki militan kişiliğiyle de tanınır. Uzun bir süre Fransız Genç Komünistler Birliği'nin önde gelen üyelerinden biri olan Badiou, komünizmi günümüz koşullarında savunmakta ve gerek göçmen işçilerle ilgili gerekse uluslararası plandaki mücadelelerde aktivist bir düşünür olarak yer almaktadır.

Birçok roman, oyun ve deneme kaleme almış olan Alain Badiou'nün Türkçeye çevrilmiş pek çok eseri bulunmaktadır. *Yüzyıl* (çev. Işık Ergüden, 2011) da yayınevimiz tarafından yayınlanmıştır.

***SEL YAYINCILIK**

Piyerloti Cad. 11/3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

<http://www.selyayincilik.com>

E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:

Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul

E-mail: siparis@selyayincilik.com

Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

***SEL YAYINCILIK: 878**

RED KİTAPLIĞI: 05

ISBN 978-975-570-884-3

GERÇEK YAŞAM

Gençliği Yoldan Çıkarmaya Yönelik Bir Çağrı

Alain Badiou

Türkçesi: Işık Ergüden

Özgün Adı:

La vraie vie: Appel à la corruption de la jeunesse

© Librairie Arthème Fayard, 2016

© Sel Yayıncılık, 2016

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sanca

Dizi editörü: Işık Ergüden

Editör: Bilge Sanca

Kapak tasarımı ve teknik hazırlık: Gülşay Tunç

Birinci Baskı: Eylül, 2017

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası

Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203

Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Alain Badiou

Gerçek Yaşam

Gençliği Yoldan Çıkarmaya Yönelik Bir Çağrı

Türkçesi: Işık Ergüden

İÇİNDEKİLER

Sunuş	9
Günümüzde Genç Olmak: Anlam ve Anlamsızlık.....	11
Oğlan Çocuklarının Çağdaş Yazgısına Dair.....	49
Kızların Çağdaş Yazgısı Hakkında	67

Sunuş

Bu kitabın çıkış noktası, çeşitli yerlerde, özellikle de Fransa'da ve yurtdışındaki (Belçika ve Yunanistan'da) liselerde, keza çeşitli kurumlarda, hepsi de esasen gençlere yönelik verdiğim seminerler vesilesiyle düzenlenen konferanslar oldu. Aralarından biri (ikincisi) Sigmund Freud'un *Anthropologie de la guerre* (Fayard, collection "Ouvertures", 2010) kitabında yayımlandı. Burada bu konuşmaların son halini, çağdaş gençlikle felsefe arasında gerçek yaşamın ne olduğuna dair, öncelikle genel olarak, ardından da kız ya da oğlan çocuğu olmaya bağlı bir tartışma açma fikriyle sunuyorum.

Günümüzde Genç Olmak: Anlam ve Anlamsızlık

Gerçekleri ortaya koyarak işe başlayalım: Ben yetmiş dokuz yaşındayım. Hal böyleyken gençlikten söz etmeye beni hangi şeytan dürttü? Üstelik de gençlere gençlikten söz etmek gibi bir şeyi neden dert edindim? Gençlik deneyimlerinden söz etmesi gerekenler aslında gençler değil midir? Hayatın tehlikelerini bilen, gençlere böyle bir dünya bırakırken kendilerini korumalarını ve sakın kalmalarını öğütleyen yaşlı biri olarak bilgelik dersleri vermeye mi geldim?

Umarım durumun bunun tersi olduğunu göreceksinizdir. Gençlere hayatın sunabilecekleri konusunda, dünyayı kesinlikle değiştirme zorunluluğunun gerekçeleri konusunda hitap etmeye geldiğim ve bu gerekçelerin de, bizzat bu nedenle risk almayı gerektirdiğini söylemek istediğim umarım görülür.

Fakat oldukça uzak bir geçmişten, felsefeyle ilgili pek bilinen bir olgudan yola çıkarak söze başlayacağım: Bütün filozofların babası olan Sokrates “gençleri yoldan çıkarma” temel suçlamasıyla ölüme mahkûm

edildi. Felsefenin bilinen ilk alımlanışı çok ciddi bir suçlama biçimindedir: Felsefe gençleri doğru yoldan saptırır. Dolayısıyla, bu bakış açısını benimsersem, basitçe şunu söyleyebilirim: Benim amacım gençleri yoldan çıkarmaktır.

Fakat, gençleri yoldan çıkarma temel suçlamasıyla Sokrates'i mahkûm etmiş yargıçların zihniyetini de dahil ederek soruyorum, "yoldan çıkarma" ne demektir? Bu, parayla ilişkili bir anlamda "yoldan çıkarma" olamaz. Bugün gazetelerin söz ettiği anlamda bir "skandal," örneğin herhangi bir devlet kurumundaki konumlarını kullanarak zenginleşen insanlar da kastedilmiyordur. Yargıçların Sokrates'i suçladıkları şey elbette bu değildir. Tam tersine, Sokrates'in rakiplerine –ki bunlara sofist deniyordu– yönelik eleştirilerinden birinin tam da para almaları olduğunu hatırlayalım. O, deyim yerindeyse, gençliği verdiği devrimci derslerle karşılıksız olarak doğru yoldan saptırırken, sofistler verdikleri dersler karşılığında –ki bunlar oportünizm dersleriydi– yüklü paralar alıyorlardı. Demek ki "gençliği yoldan çıkarmak" Sokrates'in anladığı anlamda elbette bir para meselesi değildi.

Ahlaki bir yozlaşma, yoldan çıkarma da sözkonusu değildi; gazetelerde sözü edilen türden cinsellikle az çok ilgili olaylar hiç değildi. Tersine, Sokrates'te, Sokrates'in bakış açısını aktaran –yoksa uyduruyor muydu?– Platon'da özellikle yüce bir aşk anlayışı görülebilir; aşkı cinsellikten ayırmasa da, bir tür öznel yükseliş adına ondan adım adım koparan bir anlayıştır bu. Kuşkusuz ki bu yükseliş ancak güzel be-

denlerle temas içinde mümkün olabilir, hatta böyle olmalıdır. Fakat bu temas sadece cinsel tahrike indirgenemez, çünkü Sokrates'in Güzel ideası diye adlandırdığı şeye erişmenin maddi dayanak noktası bu temastır. Dolayısıyla aşk, sonuçta, sadece cinsellikten değil, düşünceye tabi cinsellikli aşk diye adlandırılacak şeyden doğan yeni bir düşüncenin yaratılmasıdır. Düşünceye tabi bu aşk, entelektüel ve tinsel benlik inşasının bir bileşenidir.

Sonuç olarak, bir filozofun gençliği yoldan çıkarması ne bir para ne de haz meselesidir. Peki, iktidar yoluyla mı doğru yoldan saptırır? Cinsellik, para ve iktidar bir tür üçlemedir; yozlaşmanın, doğru yoldan sapmanın üçlemesi. Sokrates'in gençliği doğru yoldan saptırdığını söylemek, iktidar elde etmek için sözün ayartıcılığını kullandığını söylemek olur. Filozof güç ve otorite elde etme amacıyla gençleri kullanmış demektir. Gençler onun ihtirasına hizmet etmiş olurlar. Bu bakış açısıyla, gençlerin bu varsayımsal doğru yoldan saptırılması, Nietzsche'yle birlikte güç istenci diye adlandırılacak olan şeye gençlerin naifliği dahil etmek anlamına gelecektir.

Fakat bir kez daha söylüyorum: Tam tersi! Özellikle Sokrates, Platon'un bakış açısıyla, iktidarın yozlaştırıcı karakterini açık ve net bir şekilde teşhir eder. Yozlaştıran, doğru yoldan saptıran iktidardır, felsefe değil. Platon'da zorbalığın, iktidar arzusunun şiddetli bir eleştirisi sözkonusudur ki buna eklenecek hiçbir şey yoktur, bir anlamda bu konudaki son sözü söylemiştir. Hatta tersi yönde bir kanaat vardır: Filozofun siyasete katkısı hiç de güç istenci değil, çıkarsızlıktır.

Gördüğünüz gibi, ihtirasa, iktidar yarışına tamamen yabancı bir felsefe anlayışına varıyoruz.

Bu konuda Platon'un *Devlet*'inin bir bölümünü, kendi yaptığım biraz özel tercümeyle aktarmak istiyorum. Arzu ederseniz bu kitabın cep baskısını bulabilirsiniz. Kapakta şu ibareler mevcut: "Alain Badiou" (yazarın adı bu) ve altında "Platon'un *Cumhuriyet*'i" (bu da kitabın adı). Dolayısıyla kitabı kimin yazdığı anlaşılmıyor. Platon mu? Badiou mu? Hiçbir şey yazmadığı söylenen Sokrates olmasın? Bunun kibirli bir başlık olduğunu kabul ediyorum. Fakat ortaya çıkan sonuç belki de Platon'un metninin aslına uygun bir tercümesindense bugünün gençleri için daha rahat anlaşılır, daha canlı bir kitaptır.

Size okuyacağım bölüm, Platon'un kendine şu soruyu sorduğu yerdir: İktidar ile felsefe arasındaki, siyasal iktidar ile felsefe arasındaki ilişki tam olarak nedir? Dolayısıyla, siyasette çıkar gözetmemeye attettiği önemi burada değerlendirebiliriz.

Sokrates iki muhatabına hitap etmektedir. Bunlar iki gençtir. Bu nedenle, konumuzdan uzaklaşmış olmuyoruz. Platon'un özgün versiyonunda bunlar iki oğlan çocuğudur: Glaucon ve Adeimantus. Benim daha modern versiyonumda ise, bunlar bir oğlan çocuğu –Glauque– ile bir kız çocuğudur –Amantha. Günümüzde gençlerden ya da gençlere konuşuyorsanız oğlan çocuklarıyla aynı sıfatla genç kızları da hesaba katmak yapılabilecek en sıradan şeydir. İşte, diyalog:

Sokrates – Eğer iktidardan pay alma sırası gelmiş insanlara bu iktidarın onlara önerdiğinden çok daha yüksek bir yaşam sunabilirsek, bu durumda, gerçek bir siyasal topluluk imkânı bulmuşuz demektir; çünkü böylece zenginliğin parayla değil, mutluluk için gerekenlerle ölçüldüğü kişiler iktidara gelmiş olur: Yüce fikirlerle dolu gerçek yaşamdır bu. Buna karşılık, kişisel çıkar sağlamaya tutkuyla susamış insanlar, özel mülkiyetin varlığını ve genişlemesini iktidarın her zaman teşvik etmesi gerektiğine ikna olmuş insanlar kamusal işleri elde etmeye koşarsa, hiçbir gerçek siyasal topluluk mümkün olamaz. Bu insanlar iktidar için birbirleriyle amansızca dövüşürler ve özel tutkularla kamusal gücün iç içe geçtiği bu türden bir savaş sadece en yüksek mevkilere talip olanları değil, bütün ülkeyi de yok eder.

Glauque – Bu ne iğrenç bir manzara!

Sokrates – Fakat, söyle bana, iktidar ve devlet karşısında küçümseme esinleyen bir yaşam biliyor musun?

Amantha – Elbette! Gerçek filozofun yaşamı, Sokrates'in yaşamı!

Sokrates [hoşnut] – Hiçbir şeyi abartmayalım. İktidar âşıklarının iktidara gelmemesi gerektiğini veri kabul edelim; çünkü eğer iktidara gelirlerse, iktidar talipleri arasındaki savaştan başka bir şey olmaz. İşte bu yüzden, filozof olarak adlandırmakta tereddüt etmeyeceğim bu geniş insan kitlesinin, sırayla, siyasal topluluğu korumaya kendini adanması şarttır: Kendini düşünmeyen bu insanlar, kamu hizmetinin ne olduğunun içgüdüsel olarak farkında olmanın yanısı-

ra, yönetsel görevlerde bulunmanın getireceğinin dışında başka şeref ve onur kaynakları olduğunu ve yöneticilerin yaşamına kıyasla gayet tercih edilebilecek başka bir yaşam olduğunu bilirler.

Amantha [mırıldanarak] – Gerçek yaşam...

Sokrates – Gerçek yaşam. Var olmadığı asla söylenemez. Daha doğrusu, bütünüyle var olmadığı asla söylenemez.

İşte, böyle! Felsefenin konusu gerçek yaşamdır. Peki, gerçek yaşam nedir? Filozofun biricik sorusu budur. Dolayısıyla, gençliği yoldan çıkarmak diye bir şey söz konusuysa, bu asla paranın, hazzın ya da iktidarın hatırına değildir, gençliğe bütün bunlardan daha üstün, daha iyi bir şeylerin var olduğunu göstermek içindir: Gerçek yaşam. Zahmete değen bir şey, yaşama çabasına değen ve parayı, hazları, iktidarı çok çok gerilerde bırakan bir şey.

“Gerçek yaşam”ın Rimbaud’nun bir deyişi olduğunu hatırlayalım. İşte, gerçek bir gençlik şairi: Rimbaud. Hayatının baharındaki tüm deneyimini şiire dönüştüren biri o. Bir umutsuzluk anında, iç burkucu bir ifadeyle, “gerçek yaşam yok” diye yazan biri.

Felsefenin bize öğrettiği, en azından öğretmeye çalıştığı şey, gerçek yaşamın her zaman mevcut olmasa da, asla tamamen namevcut da olmadığıdır. Felsefenin göstermek istediği şey, gerçek yaşamın belli ölçülerde mevcut olduğudur. Sahte bir yaşamın, talan edilmiş bir yaşamın, iktidar ve para için amansız bir mücadele olarak yaşanan bir yaşamın, elden gelen her yola başvurarak sadece dolaysız itkilerin

tatminine indirgenen bir yaşamın varlığını göstermeye çalışması anlamında gençliği yoldan çıkarmaktadır, yozlaştırmaktadır.

Esasen, der Sokrates –şimdilik sadece onun söylediklerini izliyorum– gerçek yaşamı fethetmek için, önyargılara, basmakalıp düşüncelere, kör itaate, keyfi gelenek göreneklere ve sınırsız rekabete karşı mücadele etmek gerekir. Aslında, gençliği yoldan çıkarmak tek bir anlama gelir: Gençlerin önceden saptanmış yollara girmemesini, sitenin gelenek göreneklerine itaate mahkûm olmamasını, yeni bir şeyler yaratabilmesini, gerçek yaşama dair farklı bir yönetim önermesini sağlamaya çabalamak.

Sonuç itibarıyla, gerçek yaşam yöneliminin çıkış noktasının, Sokrates'in gençliğin iki iç düşmanı olduğu şeklindeki görüşü olduğu kanısındayım. Gençliğin gerçek yaşamdan uzaklaşmasına, gerçek yaşam olasılığını kendi içinde bulamamasına yol açan tehdit bu iç düşmanlardır.

Bu düşmanların ilki, anlık yaşama, oyuna, hazza, âna, bir müzik parçasına, geçici bir aşk serüvenine, bir cigaralığa, aptalca bir oyuna duyulan tutku diye adlandırılabilir olan şeydir. Bütün bunlar vardır elbet; Sokrates bunları inkâr etme iddiasında değildir. Fakat bütün bunlar üst üste yığıldığında, iyice abartıldığında, bu tutku günübirlik bir yaşam halini aldığı anda, anlık zamana bağlı bir yaşama dönüştüğünde, istikbalin görünmez olduğu ya da şu veya bu ölçüde karanlık olduğu bir yaşam halini aldığı anda, o zaman, bir tür nihilizmle karşılaşsınız, hiçbir birleşik anlamı olmayan bir yaşam tarzıyla karşılaşsınız.

Anlamlandırılmayan bir yaşamdır bu; dolayısıyla, gerçek bir yaşam gibi yaşanamaz. Bu durumda “yaşam” diye adlandırılan şey, az çok iyi, az çok kötü anlara bölünmüş bir zamandır ve sonuçta, aşağı yukarı iyi kabul edilebilir olası en fazla âna sahip olmak; işte, hayattan beklenebilecek tek şey budur.

Sonuç olarak, bu anlayış bizzat yaşam fikrini parçalar, dağıtır ve bu nedenle, bu yaşam anlayışı aynı zamanda bir ölüm anlayışıdır. Bu, Platon’un gayet açık seçik ortaya koyduğu derin bir fikirdir: Yaşam bu şekilde anlık zamana tabi olduğunda parçalanır, darmadağın olur, tanınamaz hale gelir, artık sağlam bir anlama bağlı değildir. Platon’un birçok açıdan öncelediği Freudyen dili ve psikanalizin dilini kullanırsak, bunun, yaşam dürtüsünün içinde ölüm dürtüsünün de gizlice barındığı bir anlayış olduğu söylenebilir. Bilinçdışı düzeyde, ölüm yaşamın altını oyarak, potansiyel anlamlarından yoksun bırakarak onu ele geçirir. Gençliğin iç düşmanlarının ilki budur, çünkü gençlik kaçınılmaz olarak bu tecrübeden geçer. Gençlik ânın ölümcül gücünün bu şiddetli tecrübesini yaşamak zorundadır. Felsefenin hedefi içsel ölümün bu canlı tecrübesini inkâr etmek değil, aşmaktır.

Diğer yandan, bir genç için ikinci içsel tehdit görünüşte bunun tersidir: Başarı tutkusu, zengin, güçlü, ayakları yere sağlam basan biri haline gelme fikri. Yani anlık yaşamda kendini tüketip bitirme değil, tersine, mevcut toplumsal düzende iyi bir yer edinme fikri. Bu durumda, yaşam, sağlam bir yere sahip olmak için uygulanacak taktiklerin, kurnazlıkların toplamı halini alır; bunun bedeli ise başarılı

olmak amacıyla mevcut düzene başkalarından daha iyi itaat etmektir. Bu, hazzın anlık ödülleriyle dayalı bir düzen değil, gayet sağlam yapılandırılmış, etkili bir proje düzenidir. Daha anaokulundan itibaren iyi eğitim almaya başlarsınız ve titizlikle seçilmiş en iyi okullarda yolunuza devam edersiniz. Özellikle Henri IV'te ya da tesadüfler sonucu benim de öğrenimimi tamamladığım Louis-le-Grand'da okunur ve mümkünse de aynı yolda devam edilir: Önemli okullar, yönetim kurulları, yüksek finans, güçlü iletişim araçları, bakanlıklar, ticaret odaları, borsada milyarlarla değer biçilen yüksek teknolojiye genç işletmeler...

Aslında, insan gençken, genellikle açıkça farkında olmasa da, kimi zaman birbirine karışan ve çelişen olası iki yaşam yöneliminin tuzağına düşer. Bu iki eğilimi şöyle özetleyebilirim: Kendi hayatını mahvetme tutkusu ile inşa etme tutkusu. Hayatını mahvetmenin nihilist an kültürü olduğu söylenebilir. Bunun ifadesi, saf isyan, başkaldırı, itaatsizlik, ayaklanma, kamusal alanların birkaç haftalığına işgali gibi parlak ve kısa yeni kolektif yaşam biçimleri rahatlıkla olabilir. Fakat gördüğümüz, bildiğimiz gibi bütün bunların kalıcı etkisi yoktur, bir yapıdan ve zamana örgütlü hakimiyetten yoksundurlar. *No future* sloganıyla yürünür. Tersine, eğer kişi yaşamını gelecekte gerçekleştireceği şeye, başarıya, paraya, toplumsal mevkiye, kârlı bir mesleğe, aile huzuruna, güney denizlerindeki adalarda tatillere yöneltirse, bunun sonucu, mevcut iktidar yapısını koruma kültürü olur, çünkü kişi yaşamını bu yapının içine olası en iyi konuma yerleştirmiştir.

Bunlar, genç olmanın, kendi yaşamına başlıyor, dolayısıyla onu yönlendiriyor olmanın basit olgusu içinde her zaman mevcut iki potansiyeldir. Mahvetmek ya da inşa etmek. Ya da ikisi birden. Fakat ikisini birden gerçekleştirmek kolay değildir; ateş yakmaya benzer, ateş yakarken parlak ışık saçar, ateş parıldar, yaşamın anlarını ısıtır ve aydınlatır. Bununla birlikte, yakmak inşadan ziyade imha eder.

Bu iki zıt tutkunun varlığından dolayı gençlik hakkında bunca zıt yargı sadece günümüzde değil uzun süreden beri mevcuttur. Gençliğin muhteşem bir dönem olduğu fikri ile gençliğin hayatın korkunç bir dönemi olduğu fikri arasında geniş bir çelişik yargılar yelpazesi vardır.

Bu iki yorum edebiyatta da her daim var olmuştur. Hangi tarihsel dönemde olunursa olunsun, gençliğe özgü bir şey hep vardır ve bu iki temel tutkuyla birlikte, sanırım bu biriciklik de tutkuların bu çatışmasıdır: Kendi yoğunluğu içinde yanıp tükenen bir yaşam arzusu ile sitede hali vakti yerinde bir eve sahip olabilmek için taş üstüne taş koyarak inşa edilecek bir yaşam.

İzin verirseniz bu yargılardan bazılarını size aktarayım. Örneğin, Hugo'nun *Yüzyılların Efsanesi*'ndeki ünlü "Uyuyan Booz" şiirinden iki dizeyi alalım:

Muzaffer sabahları vardır gençliğimizin
Bir zafer gibi sıyrılıp çıkar gündüz geceden.

Aşk sabahlarını, şehvet zaferinin tadıldığı sabahları hem ölçülü hem de güçlü bir şekilde anıştırarak, gençlik bir zaferdir, der Hugo.

Şimdi de Paul Nizan'ın *Aden Arabistan* adlı kitabının başlangıcını aktaralım:

Yirmi yaşındaydım. Bunun yaşamın en güzel çağı olduğunu kimsenin söylemesine izin vermem.

Gençlik –der bize Nizan– kesinlikle yaşamın en iyi kısmı değildir. O halde, gençlik bir zafer midir, yaşamın bir zaferi midir, yoksa çelişik bir dönem, bir kafa karışıklığı dönemi olduğundan, belirsiz, daha ziyade dayanması güç bir dönem midir?

Bu çelişki birçok yazarda, özellikle şairlerde bütün gücüyle karşımıza çıkar. Örneğin belki de Rimbaud'nun bütün eserlerinin ana teması budur. Rimbaud ilginçtir, çünkü, tekrar söylüyorum, büyük bir gençlik şairidir o. Şiirde cisim bulmuş gençliktir. İmdi, Rimbaud iki yargıyı da destekler, iki şeyi aynı anda söyler: Gençlik olağanüstü bir figürdür; gençlik kesinlikle geçmişte bırakılması gereken bir figürdür. *Cehennemde Bir Mevsim* denen otobiyografik nesir şiirin taban tabana zıt iki ânını karşılaştıralım.

Şiirin başında, daha ilk cümlesinde karşımıza şu çıkar:

Vaktiyle, eğer yanlış hatırlamıyorsam, bir şölendi yaşamım; bütün kalplerin açıldığı, bütün şarapların aktığı.

Bu “vaktiyle”, yirmi yaşındaki Rimbaud’nun gözüyle on yedi yaşındaki Rimbaud’ya atıfta bulunmaktadır. Dolayısıyla bu, son sürat tüketilmiş, fakat kendi başlangıcını şenlik, aşk ve sarhoşluk dönemi olarak gören bir yaşamdır.

Daha ileride, metnin sonuna doğru, uçup gitmiş güzel günleri güçlkle hatırlayan bir yaşlı gibi yine şöyle diyecektir:

Vaktiyle, bir gençlik yaşamadım mı, öyle altın sayfalara yazılacak, sevmeye değer, yiğit, masalsı?’

Fakat bu iç burkan pişmanlığın Rimbaud’su, henüz yirmisinde olan bu nostaljik ihtiyar, çoktan başka bir tutkuya kapılmıştır: Akli başında bir yaşam inşasıdır bu. Aşağıda yazdıkları, dürtülerin ölümcül gücünden, kişinin kendisiyle narsistik ilişkisinden, ahlaksızlıkta sebatan vazgeçiş gibidir:

Ben! Ben ki her türlü ahlaktan muaf, müneccim ya da melek olduğumu söyledim, toprağa ayak bastım, arayacağım bir görev, kucaklayacağım kaba bir gerçeklik var.

En sonda ise, bu motif, bizzat şiirden vazgeçmeye bağlı olarak yeniden karşımıza çıkıyor:

Neşideler bitti artık: Geri dönmek yok atılan adımdan. Katı gece! Yüzümde tütüyor kurumuş kan,

* Bu dize Özdemir İnce çevirisinden alıntılanmıştır: *Ben Bir Başkasıdır*, Kırmızı Yayınları, s. 119, 2008, İstanbul.

hiçbir şey yok ardımda, şu korkunç ağaççıktan gayr-ı!.. Ruhsal kavga da insanlarınki kadar hoyrat; ama adalet kuruntusu sadece Tanrı'nın keyfidir.

Yine de uyanış bu. İçimize dolan gücü ve gerçek sevecenliği kabullenelim bütünüyle. Ve şafak vaktinde, ateşli bir sabırla silahlanmış, gireceğiz görkemli şehirlere.

Görüyorsunuz: Başlangıçta, yaşamı yakıp kül etme tutkusu, sabırsız kahramanlık, şiir ve şölen. Sonda ise, neşideler bitti artık, yani: Şiir yok! Sağlam temellerle inşa edilmiş yaşamın ve görevin kaba zorunluluğundan yana inanç değişikliği yaşanır. Çılgın gençliğe hakim olanın tersine, gereken şey artık sabırdır, ateşli sabır. Yalnızca üç yıl içinde Rimbaud gençliğin olası iki yönelimini baştan sona kat etmiştir: Ânın ve hazzın mutlak egemenliği ya da başarı görevinin kaba sabrı. Gezgin bir şairken sömürgelerde silah kaçakçısı olur.

Şimdi, doğrusu, gençlere olduğu kadar kendime de sorduğum soruya geliyorum. Günümüzde gençliğin değerini hangi terazide tartabiliriz? En karşıt yarğaların bile dile getirildiğini bildiğimize göre, bugün ne söyleyebiliriz? Bütün bir gençliği oluşturan çelişkinin iki teriminin tartılmasından elimizde ne sonuç kalır? Terazi ne tarafa eğilim gösterir?

Günümüz gençliğini nitelediği söylenebilecek ve onu önceki kuşaklardan farklı kılan olumlu özellikler vardır. Gerçekten de, gençlerin günümüzde kendi yaşamlarını yakıp yok etmek için olduğu kadar inşa etmek için de geçmiştekinden daha büyük bir ma-

nevra alanına sahip oldukları birçok gerekçeyle ileri sürülebilir. Basitçe ifade edersek, gençliğin en genel özelliğinin, en azından bizim dünyamızda, Batı denen dünyada, daha özgür olmak olduğu söylenebilir.

Öncelikle bu gençlik sert bir inisiyasyona tabi değildir. Gençlikten yetişkinliğe geçişi belirtmekte genellikle sert olan törensel kurallar artık dayatılmamaktadır. Bu tür inisiyasyon yüzyıllar boyunca var oldu ve insanlık tarihinde çok önemli bir yer işgal etti. İnsan denen memelinin, bu tüysüz iki ayaklının on binlerce yıllık yaşamında, özellikle de gençlikten yetişkin dünyasına geçişte inisiyasyon törenleri, toplumsal olarak örgütlenen bu özel geçişler hep vardı. Bunlar bedeni damgalamaktan maddi manevi korkunç sınamalara ya da önce yasak olup da sonra izin verilen faaliyetlere dek uzandı. Bütün bunlar “genç”in “henüz inisiye olmamış” biri olduğu anlamına geliyordu. Kısıtlayıcı, olumsuz bir gençlik tanımı vardı. “Genç olmak”, özellikle “henüz yetişkin olmamak”tı.

Sanıyorum bu zihniyet, bu sembolik gelenekler yakın zamana kadar sürdü. Benim yaşıma ileri de olsa, insan denen hayvanın bütün tarihsel varlığı ölçeğinde bunun neredeyse bir hiç olduğunu bir an kabul edelim. Dolayısıyla, gençliğimin çok da uzak bir dönem olmadığı söylenebilir. Benim gençliğimde, askerlik hizmetinde simgelenen bir erkek inisiyasyonunun varlığı kesinlikle aşikârdır. Kadınların inisiyasyonu da evlilikti. Genç erkek askerliğini yaptığında, genç kız da evlendiğinde yetişkin kabul ediliyordu. Günümüzde inisiyasyonun bu son iki kalıntısı büyükanne ve büyükbabaların anılarında kal-

mıştır. Dolayısıyla gençliğin inisiyasyon sorunundan kurtulduğu söylenebilir.

Vurgulayacağım ikinci özellik, yaşlılığa verilen değerin de azalması, hem de son derece azalmasıdır. Geleneksel toplumda yaşlılar her zaman efendi konumundadır; yaşlı oldukları için değer görürler; doğal olarak bu durum gençlerin aleyhinedir. Bilgelik de deneyim uzunluğuyla, ileri yaş ve yaşlılıkla birlikte anılır. Yaşlılığa verilen bu değer günümüzde yok olurken yerini zıddına bırakmıştır: Gençlik değer kazanmıştır. Benim “gençlikçilik” diye adlandırdığım şey budur. Gençlikçilik, bilge yaşlılar şeklindeki eski kültün bir anlamda tersine dönmesidir. Bunu teorik, daha doğrusu ideolojik düzlemde söylüyorum, çünkü iktidar hâlâ geniş ölçüde yetişkinlerin, hatta yaşlıların ellerinde yoğunlaşmıştır. Fakat bir ideoloji olan, ticari reklam konusu olan gençlikçilik, gençleri model alan topluma nüfuz etmiştir. Platon’un demokratik toplumlar konusunda öngördüğü gibi, gençlerin yetişkin olmaya özlem duymasındansa, yaşlıların ne pahasına olursa olsun genç kalmak istedikleri izlenimi içindeyiz. Gençlikçilik, yaşlılığın bilgeliğini bir üstünlük olarak görüp üstlenmek yerine, başta bedensel gençlik olmak üzere, gençliğe mümkün olduğunca yapışıp kalma eğilimidir. Bu yüzden, “formda kalmak” yaşlılığın buyruğudur. Sürekli jogging ve tenis, fitness, estetik cerrahi; her şey olur. Genç olmak ve genç kalmak gerekir. Spor kıyafetler içindeki yaşlılar bir yandan tansiyonlarını ölçerek ormanda koşuyorlar. Ama yine de yaşlanan kişi için, ormanda gayet iyi koşmuş olsa bile yaşlanıp

ölecek kişi için, yani, sonuçta, herkes için ciddi bir sorun vardır. Ama bu başka bir konudur.

Keza, en azından görünüşte, gençler arasındaki farklılaşmanın, kelimelerden korkmayarak ifade edelim, sınıf farkının daha az olması da muhtemeldir. Bunu görmek için çok geriye gitmeye gerek yok. Benim gençliğimde, düşünün ki, belli bir yaş grubundaki gençlerin yaklaşık %10'u lise mezunu oluyordu. Şimdi ise, sadece birkaç on yıl içinde bu oran %60-70'e çıktı. Benim gençliğimde, mezun olamayan gençlerle aramızda gerçek bir eğitim uçurumu vardı; hatta büyük çoğunluk orta öğrenim görmemişti, on bir on iki yaşlarına doğru öğrenimleri kesintiye uğruyor, ancak ilkokul diploması almış oluyorlardı, yani okuma yazma biliyorlardı, sayı saymayı biliyorlardı, dolayısıyla büyük şehirlerde kalifiye işçi olabiliyorlardı. Atalarımızın Galyalıları olduğunu biliyorlardı, dolayısıyla 1914 savaşının siperlerinde vatan için ölebiliyorlardı ya da (1954-1962 yılından söz ediyorum; yani daha dünden) Cezayir'de, Aurès Dağları'nda "Arap" avına çıkabiliyorlardı. Bu ikili kader, yani işçi ve asker olmak gençlerin %90'ına yetiyordu. Diğerleri, seçkin %10 en az yedi yıl daha eğitimine devam ediyor ve böylece toplumsal prestij basamaklarında yükseliyordu.

Benim gençliğimle hemen hemen aynı döneme denk düşen o günlerde sanki toplumun içinde iki farklı toplum var gibiydi; en azından iki farklı gençlik vardı. Uzun süre eğitim görenlerin oluşturduğu gençlik, hiç eğitim görmeyen ve ezici bir çoğunluk oluşturan gençlikten farklı bir dünya meydana getiriyordu.

Günümüzde iki farklı gençlik arasındaki bu sınıfsal uçurum, elbette daha az görünür olsa da, özellikle köken, oturulan semt, alışkanlıklar, din, hatta giyim kuşam, tüketim tarzı ve anlık yaşam anlayışı gibi habitusları içeren başka biçimler altında varlığını sürdürüyor olabilir. Daha az belirgin, daha az şekillenmiş, daha az görünür olsa da belki daha derin bir uçurumdur bu. Bununla birlikte, bu da başka bir konudur.

Hatırlattığım her şey dikkate alındığında, genç olmanın, gençlerle yetişkinler arasındaki inisiyasyon tarzı toplumsal hudutlara artık tabi olmadığı ve dolayısıyla gençlikle yetişkinlik arasındaki geçişin daha esnek olduğu ileri sürülebilir. Gençliğin, ritüel kuralları ve gelenekleri, kısacası “kültürü” bakımından birazcık daha homojen olduğu da ileri sürülebilir. Nihayet, ileri yaş manevi kültürünün sonsuz bir gençliğe dair maddi külte döndüğü de söylenebilir.

Sonuçta şunu belirtebiliriz: Bugün genç olmak o kadar da kötü değildir, daha ziyade bir şanstır, eskiden böyle değildi, kısıtlayıcı bir şeydi. Günümüz gençliğinin özelliklerinin büyük ölçüde yeni bir özgürlüğün özellikleri olduğu ve dolayısıyla, gençlerin genç olmakla şanslı oldukları ve şanssızlığın yaşlı olmak olduğu söylenebilir. Rüzgâr tersine döndü.

Ama durum bu kadar basit değil.

Öncelikle, bir inisiyasyon olmaması çift anlamlı bir veridir. Bir yanda, gençleri bir tür sonsuz ergenliğe mahkûm ederek, sözünü ettiğim tutkuları ele alıp çözümleme imkânsızlığına maruz bırakır. Buna da -tersinden aynı anlama gelmek üzere- yetişkinin çocuksulaştırılması denebilir. Genç kişi sonsuza dek

genç kalabilir, çünkü özel bir hudut yoktur, bu demektir ki bir anlamda yetişkinlik hem sürekli hem de kısmi biçimde çocukluğun bir uzantısıdır. Yetişkinin bu çocuksulaştırılmasının pazarın gücüyle bağlantılı olduğu söylenebilir; çünkü yaşam, bizim toplumumuzda, belli ölçülerde, satın alma olanağıdır. Ne satın alınacak? Oyuncaklar, elbette; kocaman oyuncaklar, hoşumuza giden ve başkalarını etkileyen şeyler. Çağdaş toplum bize bu nesneleri satın almayı, mümkün olduğunca çok satın alabilme arzusu duymayı emreder. Oysa bir şeyler satın alma fikri, yeni şeylerle –yeni arabalar, marka ayakkabılar, kocaman televizyonlar, güneşe bakan apartman daireleri, altın kaplama akıllı telefonlar, Hırvatistan tatilleri, imitasyon İran halıları– oynama fikri, çocukluğun, ergenlik arzularının karakteristiğidir. Bu durum yetişkinler arasında kısmen de olsa geçerli bir şey halini aldığına, genç olmakla yetişkin olmak arasında artık sembolik bir engel kalmamış demektir; bu, yumuşak bir sürekliliktir. Yetişkin, kocaman oyuncaklar satın alma imkânına gençlerden biraz daha fazla sahip olandır. Fark niteliksel olmaktan ziyade nicelikselidir. Dolayısıyla, dünya pazarındaki metaların ısıltısı karşısında gözleri kamaşmış öznelerin satın alma yasasına genel ve çocuksu itaati ile gençlerin ergen hali arasında ortaya çıkan sonuç, gençliğin bir tür ıpsız sapsız gezginliğidir. İnisiyasyon varken gençlik sabitti, fakat şimdi akıntıya kapılmış gezgindir; ne hudut tanır, ne engel; yetişkinlikten hem ayrıdır hem de ayırt edilemez; ve bu gezgin varoluş aynı zamanda benim yönelimsizlik diye adlandırdığım şeydir.

İkinci argüman, yani yaşlılığın artık değer görmemesi, gençlikten yana ne söylemektedir? Bu durum, gençliğin başlı başına değer kazanmasına gölge gibi eşlik eden gençlik korkusunu önemli ölçüde güçlendirdi. Gençlikten, özellikle işçi sınıfı gençliğinden duyulan bu korku bizim toplumlarımızda çok karakteristiktir. Bu korkuyu dengeleyecek hiçbir karşılık yoktur. Vaktiyle gençlik korkusunun anlamı, yaşlılığın, eski kuşakların aktardığı bilgeliğin gençliği ketlemesi, ona hakim olması, ona özdeşleşmeler/kimlikler ve sınırlar dayatmasıydı. Fakat bugün çok daha kaygı verici bir şey var; gençliğin gezginliğinden korku duyuluyor. Gençliğin ne olduğu ve ne olabileceği bilinmediği için korku duyuluyor, çünkü gençlik bizzat yetişkin dünyasının içinde olmakla birlikte aynı zamanda tamamen onun içinde de değildir, başkası olamasa da başkasıdır. Baskıcı yasalar, polisiye uygulamalar, anlamsız soruşturmalar ve özellikle bu gençlik korkusuna yönelik uygulamalar had safhadadır. Bunu hesaplamak gerekir, gençler bunu hesaplamalıdır. Gençlerin hem gençliği öven hem de ondan korkan bir toplumda yaşadıkları kesindir. Bu ikisi arasındaki dengenin sonucu olarak, toplumumuz kendi gençliğiyle olan meseleyle baş edemiyor. Daha doğrusu, büyük şehirlerimizdeki gençliğin çok geniş bir bölümüne ciddi bir sorun gözüyle bakılmaktadır. Günümüzde olduğu gibi, toplum bu gençlere istihdam sağlayamadığında sorunlar çok ciddi bir hal alır; çünkü bir işe sahip olmak, bir anlamda, inisiyasyonun son biçimiydi, yetişkin yaşamı bu noktada başlıyor gibiydi. Günümüzde bir iş bulmak bile

çok geç, gecikmeli mümkün olabilmektedir. Geriye kalan, sosyal konutlarda yaşayan gezgin ve tehlikeli sınıf olan gençliktir.

Üçüncü argüman ise, yani orta sınıf gençlik ile işçi sınıfı gençliği arasındaki kültür, eğitim konusundaki mesafenin elli yıl öncesinden çok daha az olması konusunda, söylediğim gibi, başka farklılıkların açıldığını görmek gerekir. Köken, kimlik, kılık kıyafet, ikamet, din farklılıkları... Görünüşte birleşmiş gençliğin içinde uçurumun açıldığını söylüyorum. Önceleri, seksenli yıllara ve ötesine dek, gençlik ikiye ayrılmıştı; yüksek mevkilerde görev alacak olanlar ile işçi ya da köylü olarak kalması gerekenler çok erkenden ayrılıyordu. İki dünya vardı. Şimdi daha ziyade tek bir dünya görünümü vardır. Fakat bu aynı dünyanın içinde ciddi, aşılmasız farklılıklar olduğu fikri yavaş yavaş yerleşti. Öğrenci gösterileri sosyal konutlarda yaşayan gençlerin şiddetli isyanlarından tamamen ayrıldı. Eğitim düzeyinde resmi olarak inkâr edilse de, gezginlik ve güvensizlik gençliğin bölünmesini yeniden üretmektedir.

Toplumsal grubun kendi gençliğini sıkı otoriter denetim altında tuttuğu binlerce yıllık dünyayı “gelecek toplumu” diye adlandıralım: Oğullarının –özellikle de kızlarının– faaliyetleriyle ve ender haklarıyla ilgili her şeyi çok yakından denetleyen kodlanmış, normlara tabi kılınmış, sembolleştirilmiş bir otorite biçimi. Gençlerin sahip olduğu aşikâr yeni özgürlüklerin, geleneksel dünyada olmadığımızı kanıtladığını kuşkusuz ileri sürebiliriz. Fakat bu geleneksel dünyada olmamanın sorunlar getirdiği de açıktır, ki bu

sorunların çoğu henüz çözülmüş değildir. Gençler için çözülmediği gibi yaşlılar için de çözülmemiştir. Gençler gezgindir ve korku salmaktadır, yaşlılar değersizleşmiştir ve kurumlara kapatılmıştır, “huzur içinde” ölmekten başka kaderleri yoktur.

İzin verirsiniz, size militanca bir fikir önereceğim. Günümüz yetişkinlerine karşı gençlerle yaşlıların ittifakını oluşturacak geniş bir gösteri örgütlemek gayet doğru olur. Otuz yaş altındaki en asiler ile altmışın üstündeki en haşinler, tuzu kuru kırklıklara ve elliliklere karşı. Gençler gezgin ve yönelimsiz olmak-tan, olumlu yaşam işaretlerinden sonsuzca yoksun olmaktan gına geldiğini söyleyebilirler. Yetişkinlerin de sonsuza dek gençmiş gibi davranmalarının iyi bir şey olmadığını söyleyebilirler. Yaşlılar kendi değersizliklerinin, geleneksel yaşlı bilge imgelerinden dışlanmalarının bedelini, hurdaya çıkarılarak, toplumsal görünürlüklerinin tamamen yok edilerek ölümü bekleyecekleri bakımevine dönüştürülmüş yaşlı yurtlarına sürülerek ödemekten bıktıklarını söyleyebilirler. Bu karma gösteri yepyeni ve çok önemli bir şey olur! Dünyanın her tarafına yaptığım sayısız yolculuk sırasında birçok konferansa katıldım, çeşitli konumlarda yer aldım ve dinleyici kitlesinin, benim gibi, ‘60’ların ve ‘70’lerin büyük mücadelelerinden emekli eski tüfeklerden, bu muharebelerden sağ kurtulmuş yaşlılarından ve de karşılarındaki filozofun kendi varlıklarının yönelimiyle ve gerçek bir yaşam olasılığıyla ilgili söyleyecek bir şeyi olup olmadığını görmeye gelmiş genç bir kitleden oluştuğunu gördüm. Dolayısıyla, dünyanın her yerinde size sözü-

nü ettiğim ittifakın taslağıyla karşılaştım. Günümüz gençliği, birdirbir oynar gibi, egemen yaş grubunun, kabaca otuz beş ile altmış beş yaş arasındakilerin üzerinden atlayarak, yaşlı asilerin, boyun eğmeyenlerin dar çekirdeğiyle birlikte, yönelimsiz kalmış gençliğin ve eski tüfeklerin ittifakını oluşturmalıdır. Hep birlikte gerçek yaşam yolunun açılması için baskı yapabiliriz.

Bu görkemli gösterinin düzenlenmesini beklerken, gençlerin yeni bir dünyanın eşiğinde olduklarını, bunun binlerce yıllık geleneksel dünya olmadığını söylemeliyim. Her kuşağın yeni bir dünyanın eşiğinde olduğu söylenemez; esasen burada hitap ettiğim gençlere özgü bir durumdur bu.

Sizler geleneğin son kalıntılarını sarsan ve yok eden bir toplumsal kriz döneminde yaşıyorsunuz. Bu yıkımın, bu inkârın olumlu yanının ne olduğunu gerçekten bilmiyoruz. Bunun bir tür özgürlüğe yol açtığını ise tartışmasız biçimde biliyoruz. Fakat bu özgürlük özellikle bazı yasakların, tabuların yokluğudur. Bu, olumsuz bir özgürlüktür, tüketicidir; ürünlerin, moda ve görüşlerin sürekli değişmesine mahkûmdur. Yeni bir gerçek yaşam fikrine herhangi bir yönelim belirlemiyor. Aynı zamanda, gençler açısından bir başıboşluk ve korku yaratmaktadır, toplum da bunun hakkından nasıl geleceği bilinmiyor, çünkü tek yapabildiği şey bunun karşısına rekabete ve maddi başarıya dayalı sahte bir yaşamı çıkartmaktır. Yaratıcı, olumlu bir özgürlüğün ne olabileceğini belirlemek, gelmekte olan yeni dünyanın amacı olacaktır.

Aslında hepimizin üzerinde durması gereken sorun şudur: Modernite, geleneğin terkidir. Kastlardan, soylulardan, babadan oğula aktarılan hükümdarlıklardan, dinsel yükümlülüklerden, gençlik inisiyasyonlarından, kadınların itaatinden, az sayıdaki kudretli ile küçüm-senen, emekçi, göçebe köylü ve işçi kitlesi arasındaki sembolik bakımdan çok güçlü, katı, biçimsel ve resmi ayrımdan oluşan yaşlı dünyanın sonudur bu. Bu karşı konulmaz hareketi hiçbir şey geri döndüremez. Bu hareket Batı'da kuşkusuz Rönesans'la birlikte başladı; 18. yüzyılda Aydınlanma'yla birlikte ideolojik düzeyde tahkim edildi; o zamandan bu yana üretim tekniklerinin görülmedik atılımı ve hesaplama, dolaşım, iletişim araçlarının sürekli yetkinleşmesiyle somutlaştı; ve 19. yüzyıldan itibaren, küreselleşme yolundaki kapitalizm ile el yordamıyla ilerlemeye çalışan, müthiş yenilgiler yaşayıp inatla yeniden inşa çabalarına girişen kolektivist ve komünist fikir arasındaki siyasal mücadeleye maruz kaldı. Bu mücadele, gelenekten kopuş olarak görülen modernitenin biçimine ve sonuçlarına yönelikti ve hâlâ da buna yöneliktir.

Belki de en çarpıcı nokta, burada özellikle üzerinde odaklandığımız nokta, geleneksel dünyadan bu kopuşun, binlerce yıldır varlık sürdüren örgütlenme biçimlerini üç yüzyıl gibi bir süre içinde süpürüp atan insanlık üzerindeki bu gerçek kasırganın öznel bir kriz yarattığıdır; bu krizin nedenlerini ve kapsamını bugün algılamaktayız ve bunun en belirgin veçhelerinden biri özellikle gençliğin bu yeni dünyada kendine bir yer bulmasının aşırı ve giderek büyüyen güçlüğüdür.

Gerçek kriz budur. Bugün herkes “kriz”den söz ediyor. Kimi zaman bunun modern finans kapitalizminin krizi olduğu sanılıyor. Ama hayır! Hiç değil! Kapitalizm tüm dünyaya hızla yayılmaktadır ve onun kendine özgü gelişme tarzı krizleri ve savaşları daima içermiştir; bunlar rekabet biçimlerini yenilemek ve galiplerin, yani diğerlerini mahvederek mevcut sermayenin mümkün olduğunca önemli miktarını ellerinde toparlamaya başaranların konumunu sağlamlaştırmak için gereken ve bu ölçüde de vahşi araçlardır.

Mevcut durumu gözden geçirelim. Mao Zedung’un dediği gibi, “sürekli sayılarla düşünmeliyiz.” Günümüzde dünya nüfusunun %10’u mevcut sermayenin %86’sını elinde bulunduruyor. Bu sermayenin de %46’sını yüzde bir elinde tutuyor. Dünya nüfusunun %50’si kesinlikle hiçbir şeye sahip değil, %0. Neredeyse her şeye sahip olan %10’un hiçbir şeyi olmayanlarla, hatta geri kalan cılız %14’ü paylaşanların en şanssızlarıyla bile asla bir araya gelmemeyi neden diledikleri rahatlıkla anlaşılacaktır. Diğer yandan, bu %14’ü paylaşanların büyük bölümü büyük olasılıkla pasif gücenme ile sahip oldukları şeyi vahşice koruma arzusu arasında bölünmüşlerdir; özellikle de korkunç bir “tehdit” olarak gördükleri hiçbir şeyi olmayan %50’ye yönelik sayısız baskıcı engele ırkçılığın ve milliyetçiliğin de yardımıyla destek vermektedirler.

Sonuçta bütün bunlar “Occupy Wall Street” hareketinin birleştiricilik iddiasındaki sloganının, yani “Bizler %99’uz!”un içinin gayet boş olduğunu gösterir. Bu hareketin katılımcıları, övülmesi gereken bir iyi niyetle dolu olsalar da, çoğunlukla “orta sınıf” ai-

lelerden gelen gençlerden oluşuyordu kuşkusuz; ne gerçek yoksullar ne de gerçek zenginlerdi. Kısacası, demokrasiyi sevdiği, demokrasinin temel direği olduğu yönünde propaganda yapılan orta sınıf. Fakat, işin aslı, hali vakti yerinde Batı'nın bu "orta sınıf"tan insanlarla dolu olduğudur. Zengin seçkinlerin %1'i içinde olmasa da, varlıklı mülk sahiplerinin %10'u içinde olmasa da, kelimenin tam anlamıyla yoksul %50 karşısında aynı ölçüde titreyen ve kendi aralarında paylaşımları gereken kaynakların %14'lük minicik bölümüne yapışarak küreselleşmiş kapitalizme destek veren küçük burjuvalar grubunu oluşturan orta sınıftır bunlar; ve bunların yokluğunda, "demokratik" vahanın hayatta kalma şansı hiç olmazdı. Sembolik olarak bile olsa "%99'lar" olmaktan uzak olan Wall Street'in cesur gençleri, mensubu oldukları grup da dahil olmak üzere, kaderleri yok olmak olan bir avuç insanı temsil etmektedir.

Tabii eğer hiçbir şeyi olmayanların ya da gerçekten pek bir şeyleri olmayanların gerçek kitleleriyle çok ciddi bağlar kurarlarsa; %14'dekilerle, özellikle bu kesimdeki entelektüellerle ve de %50'dekilerle siyasal bir ittifak gerçekleştirirlerse durum değişir. Böyle bir siyasal strateji uygulanabilir, çünkü Fransa'da '60'lı ve '70'li yıllarda Maoculuk bayrağı altında buna kalkışılmış ve önemli yerel başarılar elde edilmiştir. Aynı dönemde ABD'de daha az yankı uyandıracak şekilde [radikal sol hareket] Weathermen'le bu başarılmıştır. İki üç yıl önce de işgal hareketleriyle, ama Wall Street'tekiyle değil, Tunus'ta, Kahire'de, hatta liman işçileriyle aktif bir ilişkinin nüvelerinin görül-

düğü Oakland'da buna kalkışılmıştır. Her şey, kesinlikle her şey, bu ittifakın kesin olarak yeniden doğuşuna, uluslararası ölçekte örgütlenmesine bağlıdır.

Fakat böyle bir hareketin aşırı zayıflığı durumunda, kapitalizmin küresel şekillenmesi içinde gerçekleşen gelenekten kopuşun nesnel, ölçülebilir sonucu benim söylediğim şeydir: Küçük bir oligarşi, basitçe hayatta kalmanın sınırlarında yaşayan ezici çoğunluk-taki insanlara, tıpkı Batılılaştırılmış, yani vasallaştırılmış ve kısır orta sınıflara yaptığı gibi, kendi yasasını dayatır.

Fakat toplumsal ve öznel düzeyde olup biten nedir? Marx daha 1848'de çarpıcı bir tanımda bulunmuştur; ve bu tanım onun döneminden ziyade günümüzde daha doğru olduğu için özellikle çarpıcıdır. İnanılmaz bir şekilde genç kalmış bu yaşlı metni hatırlatayım:

Burjuvazi iktidarı ele aldığı her yerde, feodal, patri-yarkal, duygusal ilişki olarak her ne varsa hepsine son verdi. İnsanı "doğal efendileri"ne tutsak eden karmaşık ve çeşitli feodal bağları hiç acımadan kopardı ve insanla insan arasında soğuk çıkar ve "peşin ödemeden" başka bir bağ bırakmadı. Burjuvazi, dini inancın ateşli ve kutsal heyecanını, şövalyelik ruhunu, küçük burjuva duygusallığını, bencil hesabın buzlu sularında boğdu. Burjuvazi, kişisel haysiyeti bir mübadele değeri haline getirdi ve binbir güçlkle elde edilmiş sayısız özgürlüklerin yerine, o biricik ve acımasız özgür ticareti koydu. Tek kelimeyle, dini ve politik aldatmacaların maskeleydiği sömürü yerine, zorba, utanmaz, doğrudan ve çıplak sömürüyü koydu.

Burjuvazi, o zamana dek saygınlık gören ve kutsal bir saygıyla karşılanan mesleklerin halelerini söküp attı. Hekimi, hukukçuyu, papazı, ozanı, bilim insanını, hepsini kendisinin parayla tutulmuş hizmetkârları haline getirdi.

Burjuvazi, aile ilişkilerini örten duygusal peçeyi yırttı ve bunları basit para ilişkilerine indirgedi.

[...] Donmuş ve paslanmış tüm toplumsal ilişkiler, eski ve saygın anlayış ve fikir dizisiyle birlikte çözülüp dağılmakta, onların yerine geçenlerse daha kemikleşmeden eskimektedir. Kalıcı ve katı olan her şey buharlaşıyor, kutsal diye ne varsa kutsallıktan çıkıyor ve insanlar nihayet kendi yaşam koşullarına ve karşılıklı ilişkilerine uyanık gözlerle bakmak zorunda kalıyorlar.

Marx'ın burada tanımladığı şey, gelenekten kopuşun gerçekte insanlığın sembolik örgütlenmesinde devasa bir krize nasıl kapı açtığıdır. Gerçekten de binlerce yıl boyunca insan yaşamının içindeki farklılıklar hiyerarşik bir biçimde kodlandırılmış, simgeselleştirilmiştir. Genç ve yaşlı, kadın ve erkek, yoksul ve kudretli, benim grubum ve diğer gruplar, yabancılar ve uyruklar, sapkınlar ve imanlılar, soylu olanlar ve olmayanlar, şehirliler ve köylüler, entelektüeller ve kol emekçileri gibi en önemli ikiliklerin üstesinden, dilde, mitolojilerde, ideolojilerde, yerleşik dinsel ahlaklarda, karmakarışık olmuş hiyerarşik sistemler içinde herkesin yerini kodlayan düzen yapılarına başvurarak gelinmiştir. Örneğin soylu bir kadın kocasından aşağı ama halktan bir insandan üstündü;

zengin bir burjuva bir dükün önünde eğilmeliyken hizmetkârları onun önünde eğilmeliydi; keza, herhangi bir yerli kabilenin kadını kendi kabilesinden bir savaşçı karşısında neredeyse bir hiçken, bir başka kabileden esir karşısında neredeyse her şeydi ve hat-ta kimi zaman işkencenin kurallarını o belirliyordu. Dahası, Katolik kilisenin yoksul bir mümini piskoposu karşısında önemsiz biriyken, Protestan bir sapkın karşısında seçilmiş biri olarak kabul edilebiliyordu; keza, özgür bir insanın oğlu babasına kesinlikle bağlıyken, geniş bir ailenin siyahi babasını kendi kişisel kölesi yapabiliyordu...

Dolayısıyla, her türlü geleneksel simgeselleştirme, mevkileri ve sonuç olarak bu mevkiler arasındaki ilişkileri dağıtan düzen yapısına dayanır. Genel üretimi, mübadele sistemi olarak ve sonuçta -sermaye ile emek arasındaki, kâr ile ücret arasındaki karşıtlığın egemen bir değişkesine indirgenen- toplumsal mevkilerin sistemi olarak kapitalizmin gerçekleştirdiği haliyle gelenekten kopuş, gerçekte hiçbir aktif simgeselleştirme sunmaz, fakat sadece ekonominin kaba ve keyfi, bağımsız oyununu, Marx'ın "bencil hesabın buzlu suları" diye muhteşem biçimde adlandırdığı sembolik-olmayan, yansız egemenliğini sunar. Gelenegin hiyerarşik dünyasından kopuş hiyerarşik olmayan bir simgeselleştirme önermedi, fakat sadece bir azınlığın iştahına tabi hesap kuralları eşliğinde, ekonominin sultanı altında gerçek bir zecri şiddet önerdi. Bunun sonucu, tarihsel bir simgeselleştirme krizidir; bu kriz altında gençlik kendi yönelimsizliğine katlanmak durumundadır.

Yansız bir özgürlük kisvesi altında evrensel gönderge olarak sadece parayı öneren bu krizin gözünden bakıldığında günümüzde iki farklı alternatif vardır. Bunların her ikisi de bence kesinlikle tutucudur ve günümüzde insanlığın, özellikle de gençliğin karşı karşıya olduğu gerçek öznel meselelere uygun değildir.

Bunların ilki kapitalizmin ve sadece ticari belirlenimin boş yansızlığıyla damgalamış olan boş “özgürlük”lerinin sınırsızca savunulmasıdır. Bu yolu adlandıralım: Benim “Batı arzusu”nun cazibesi diye adlandırdığım şey bu; yani toplumlarımızın, Fransa’nın ve aynı türdeki diğer bütün ülkelerin liberal ve “demokratik” modelinden daha iyi hiçbir şeyin var olmadığı ve olamayacağı savı. Pascal Bruckner kısa süre önce bir makalesine böyle aptalca bir başlık koymuştu: “Batılı yaşam tarzının pazarlığı olmaz.”

İkinci yol, geleneksel, yani hiyerarşik simgeselleştirmeye geri dönüş yönündeki tepkisel arzudur. Bu arzu, ister ABD’deki Protestan sektler söz konusu olsun, ister Ortadoğu’daki tepkisel İslamcılık ya da Avrupa’da ritüalist Yahudiliğe geri dönüş şeklinde görülsün, genellikle herhangi bir dinsel anlatı kisvesine bürünür. Fakat ulus hiyerarşilerinde (Yaşasın “safkan” Fransızlar! Yaşasın Büyük Rus ortodoksluğu!), katıksız ırkçılıkta (sömürgecilik döneminden kaynağını alan İslamofobi ya da nükseden anti-Semitizm) ya da nihayet, atomlaşmış bireycilikte (Yaşasın Ben, kahrolsun ötekiler!) pusuya yatabilir.

Bu iki yol da bence son derece tehlikeli çıkmazlardır ve bunların giderek daha kanlı bir hal alan çe-

lişkileri insanlığı sonsuz savaşlar döngüsüne sokar. Bu, gerçek çelişkinin etkili olmasını engelleyen sahte çelişkiler sorunudur.

Bu gerçek çelişki, hem düşüncede hem de eylemde bizim için ölçüt olması gereken çelişki, hiyerarşikleştirici sembolik gelenekten kopuşun kaçınılmaz iki bakışını karşı karşıya getirir: korkunç eşitsizlikler ve patojen başıboşluklar yaratan Batı kapitalizminin simgesellikten çıkmış bakışı ile genellikle "komünizm" diye adlandırılan ve Marx'tan ve çağdaşlarından bu yana eşitlikçi bir simgeselleştirme öneren bakış. Modern dünyanın bu temel çelişkisi günümüzde, SSCB'de ya da Çin'de devlet "komünizmi"nin geçici tarihsel çöküşünden sonra, gelenekten kopuşun bakışıyla, paranın yansızlığının gizlediği gerçek hiyerarşiler yararına eski simgesel hiyerarşileri gizleyen Batı'nın yansız ve kısır saf olumsuzluğu ile gerçekte güçsüz oluşunu maskeleyemeye yönelik gösterişli bir şiddetle birlikte eski hiyerarşilere geri dönüşü savunan faşizan tepki arasındaki sahte çelişkiyle maskelenmiştir.

Tepkisel faşizmin liderleri ve gerçek yarar sağlayıcıları Ölü Tanrı'ya, yani eski dünyada hiyerarşik simgesel düzenin hem zirvesi, hem de güvencesi ve anahtarı olan Ölü Tanrı'ya -cesedini sağa sola sallıyor olsalar da- hiç de inanmadığından bu çelişki gerçekte sahtedir. Aslında bunlar Batılı büyük finans gruplarıyla aynı dünyaya mensuptur: Temerküz etmiş leşçi kapitalizm dışında toplumların hiçbir küresel örgütlenmesinin mümkün olmadığı konusunda her iki taraf da hemfikirdir. Her iki taraf da insanlığa hiçbir simgesel yenilik sunmamaktadır. Onlar sade-

ce toplumsal kapasiteyi, kolektif örgütlenme gücünü, “bencil hesabın buzlu sularını” değerlendirme konusunda anlaşılamamaktadırlar. Bizim Batılı efendilerimize göre, zengin seçkinler ve devasa pleb kitlesiyle insanlığın yoluna devam etmesi için bu yeterlidir. Para soyut bir simge olarak iş görecektir. Her türden tepkisel/gericiye göre, eski ahlaka ve kutsanmış hiyerarşilere geri dönmemiz gerekir, yoksa bizzat bütün sistemi tehlikeye atacak ciddi kargaşalar sonuna dek sürecektir.

Bu anlaşmazlık, aralarındaki çatışma ne kadar şiddetli görünse de, öncelikle her iki tarafın da çıkarınadır. İletişim araçları üzerindeki denetimleri sayesinde bu tartışma kamuoyunun dikkatini çeker ve böylece insanlığı bir felaketten kurtarabilecek tek bütünsel kanaatin gelişimini engeller. Kimi zaman Komünist İdea diye adlandırdığım bu kanaat gelenekten kopuşun kaçınılmazlığının kabulünün ardından, bizzat bu kopuş süreci içinde, eşitlikçi bir simgeselleştirmeyi yaratmak için çalışmamız gerektiğini ilan eder; bu simgeselleştirme, kaynakların kolektifleştirilmesinde, eşitsizliklerin fiilen yok edilmesinde, farklılıkların eşit öznel haklarla tanınmasında ve sonuçta, devlet benzeri ayrı otoritelerin yok olup gitmesinde barışçıl edilmiş öznel tabana rehberlik edecek, onu kodlayıp biçimlendirecektir.

Bu eşitlikçi simgeselleştirmenin gerekliliği bağlamında, sahte çelişkinin hakimiyetinin, en yaşlılarla birlikte en fazla etkilediği gençlere geri dönebilirim.

Siz gençler, gelenekten gerçek kopuşun ve sahte çelişkinin hayali boyutunun ikili etkisi altındasınız.

Ayrıca, inanıyorum ki sizler yeni dünyanın, eşitlikçi simgeselleştirme dünyasının eşiğindesiniz. Kolay bir iş değil bu: Bugüne dek bütün toplumsal simgeselleştirmeler hiyerarşikti. Dolayısıyla, kendi öznelliğinizi bütününüle yepyeni bir göreve katmanız gerekiyor: Kapitalist hesapların buzlu sularında simgeselliğin yıkımına ve tepkisel faşizme karşı yeni bir simgeselliğin yaratılması. Bu nedenle, sizlerin olup bitene, yani sonsuz ergenlik, işsizlik, kökene ve inançlara bağlı farklılaşma, varoluşun yönelimsizleşmesi gibi gençlerin başına gelen şeylere karşı dikkatli olmak gibi bir göreviniz de var (işin en güç yanı da bu). Fakat aynı zamanda, cinsiyetler arasındaki, keza yetişkinlerle, yaşlılarla, dünyanın bütün gençleriyle olan yeni ilişkilere de uyanık olmalısınız. Bütün bunların yanı sıra, olabileceklerin, simgeselleştirilebilir bir gelecek inşa etmeye yönelik olguların işaretleri de var. Bu işaretler genellikle pek okunaklı değildir, gizlidir, fakat filozoflar sadece olup bitene dikkatli olmakla kalmamalı, kendi deneyimleri içinde, en tekil, en özgün, en ender olarak gözüne çarpana, var olana değil gelmekte olana işarete bulunana da dikkatli olmalıdırlar.

O olup bitenden farklı bir şeyin olabileceğine dair işaretlere dikkat kesilmek herkes için, ama özellikle gençler için çok önemlidir. Bu geniş dünyada olup biten her şeyi eğer dikkatle gözler ve yöntemli bir şekilde tartışırsanız bu işaretleri bulursunuz. Fakat bunları aynı zamanda kendi yaşam deneyimlerinizde, bu deneyimlerdeki özgün ve yok edilemez olanda da bulursunuz. Başka bir deyişle, sizin yapabilecek olduğunuz şeyler var, sözkonusu durumda bu, kendi yaşamınızı

inşa etmektir, elinizdeki imkânları kullanmaktır; fakat yapabilir olduğunuzu henüz bilmediğiniz bir şey de vardır ki şu an için en önemli olan tam da budur, gelecekteki eşitlikçi simgeselleştirmeye en fazla ilişkili olan da budur: Öngörülemeyenle karşılaştığınızda keşfettikleriniz. Örneğin sırlı sıklam âşık olduğunuzda. O zaman insan yapabilir olduğunu bilmediği şeyleri yaptığını fark eder, düşünce ve simgesel yaratı düzlemi de dahil olmak üzere, o âna dek bilmediği bir kapasiteye sahip olduğunu görür. İnsanın sandığından çok daha fazlasını yapabilir olduğunun farkına varışı, yeni bir kolektif yaşam fikrine yönelik bir harekete katıldığında, okunan bir kitap, dinlenen bir müzik ya da seyredilen bir tabloyla altüst olup kendi içinde sanatsal bir eğilim ortaya çıktığında ya da yepyeni bir bilimsel sorunun cazibesine kapıldığınızda da vuku bulur. Bütün bu durumlarda insan kendinde bilmediği bir kapasiteyi keşfeder.

İnşa edebileceğiniz söylenebilir, fakat sizi daha öteye götüren bir şey de vardır; sizi yerleşik kılan olduğu gibi, yolculuğa çıkma, kendinizi sürgün etme kapasiteniz de vardır. Her ikisi de aynı anda vardır. Artık nihilist olmayan, gerçek yaşamı bulmanız için bir pusula, yeni bir simge olan yönelimli bir gezginlikten yola çıkarak yerleşikliğe itiraz edilebilir.

Başlangıçta belirttiğim çelişkiyle, yani kendi yaşamını imha etmek ile inşa etmek arasındaki çelişkiyle ilişkili olan bu sonuncu nokta, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, gençliğin öznenliğini oluşturan şeydir. Bu ikisi arasında bir bağ kurmak gerektiğini söylüyorum. Sizin inşa etmek istediğiniz, yapabilir olduğunuz bir

şey vardır, ama aynı zamanda sizi yola çıkmaya, yapmayı, inşa etmeyi, içine yerleşmeyi bildiğiniz şeyin ötesine gitmeye çağıran şeyin işaretleri de vardır. Yola çıkmanın gücü. İnşa etmek ve yola çıkmak. Bu ikisi arasında çelişki yoktur. İnşa ettiklerinizden vazgeçmeyi bilmeniz gerekir, çünkü başka bir şey sizi gerçek yaşama çağırmaktadır. Gerçek yaşam, günümüzde, piyasa yansızlığının ve eski hiyerarşik ideaların ötesinde yer alır.

Bütün bunlara dair son sözleri şaire bırakıyorum, çünkü bu yola çıkış, kökünden kopma, kendinden kopma, yeni simgeler yaratma sorunu sözkonusu olduğunda, ancak şairler yeni bir dil bulabilir. Bu anlamda, şiir dilde ezeli bir gençliğe bağlı kalır. Saint-John Perse'in bir şiirinin sonundan alıntı yapacağım. 1920'lerin, 1950'lerin bir şairi. Şiirin adı da "Anabasis." *Anabasis* Yunancada "yeniden yükselerek geri dönmek" anlamına gelir; erişilmesi güç bir istikamete doğru geri dönen ya da yeniden yükselen bir gezgindir. Bu anlamda bir gençlik metaforudur bu. *Anabasis*, Pers ülkesinde bir iç savaşa katılmış paralı askerlerin öyküsünü anlatan Yunanca bir kitabın adıdır. Bu kitabın yazarı, paralı askerlerin komutanı olan Ksenofon'dur. O dönemde paralı askerler vardı; tıpkı bugün Afrika'daki ya da Ortadoğu'daki bütün savaşlarda olduğu gibi, hatta Orta Avrupa'da bile paralı askerlerle karşılaşabilirsiniz. Bunlar siyasal düzeyde olup bitenlerle gerçek anlamda ilgilenmeyen insanlardır; bir işverenin parasını ödediği bu askerler kan dökme işini yerine getirirler. Ksenofon'un kitabı örneğinde, Persli işveren büyük bir muharebede öldü-

rülmüştür, diğer bütün Persli askerler dağıldığında Yunan paralı askerler kendilerini Pers topraklarının, günümüz Türkiye'sinin ortasında bulurlar ve sarsılmaz bir kararlılıkla evlerine doğru gitmek, Kuzey'e doğru yol almak isterler. Tam bir şaşkınlık içindedirler ve evlerine gitmeleri gerekmektedir. Fikir budur. Terk edilmiş, yönlerini şaşırılmış haldedirler ve yine de kendi varlıkları olan şeye doğru, sahici gerçekliklerine doğru gidebileceklerini düşünürler. Sizi siz yapan özneyi asla kendi evinizi sağlam bir şekilde inşa ederek gerçekleştiremezsiniz, aynı zamanda kendinize doğru yola çıkmayı da bilmeniz gerekir. Eski ev gelenekten başka bir şey değildir, yola çıkmak eski eve yeni bir olumlama katar. Bu durumda kendi alanınızın yeni bir simgeselleşmesiyle karşılaşsınız. Gerçek bir ev, düşünce ve eylem macerasının size terk ettirdiği ve neredeyse unutturduğunda bulabildiğiniz evdir. İçinde her daim kalınan ev ancak gönüllü bir hapisanedir. Hayatta önemli bir şey meydana geldiğinde bu her zaman sizin için gerçek yaşamı oluşturan şeye doğru bir tür yola çıkıştır, köklerinden sökülmedir. Anabasis, sizin yolu şaşırdığınız, yönelimsiz kaldığınız, fakat kendinize doğru yol aldığınız, bu yönelimsizlik ve bu yola çıkış içinde gerçek benliğinizi bulacağınız ve bütün insanlıkla birlikte, eşitlikçi simgeselleştirmenin evrelerini yaratacağınız fikridir.

Ksenofon'un *Anabasis*'inde muhteşem bir sahne vardır. Paralı askerler Yunandır, dolayısıyla denizcilerdir. Kuzeye doğru giderek denizi bulurlar. Yukarı doğru çıkmışlar, aynı zamanda da tırmanmışlardır:

Orada, tepenin üzerinde, denizi görürler. Hep birlikte, “Teselya! Teselya!”, “Deniz! Deniz!” diye bağırlar. Eski denizci varlıklarını olumlayarak yeniden simgeselleştirirler. Gençlik de budur, bu olmalıdır: Dünya okyanusuna doğru bir Anabasis.

Günümüz gençliği artık bu özgürlüğe, imkâna sahip olduğundan, gelenekle eli kolu bağlı değildir. Fakat bu özgürlükle, bu yeni gezginlikle ne yapacaktır? Yaratıcı ve yoğun bir yeni yaşam açısından ne yapabileceğinizi keşfetmeniz, kendi kapasitenize geri dönmeniz gerekir. Yeni eşitlikçi simgeselleştirmeye böyle hazır olursunuz. İnşa etmek ile zıddı arasındaki ilişki budur. Yunan paralı askerler için bunun metaforu, çiftçi, asker ve denizci arasındaki ilişkiyi aniden keşfetmeleridir. “Teselya! Deniz!” çığlığı, yeryüzündeki yaşam macerasında yitirip tekrar buldukları şeyin ne olduğunu ifade eden bir çığlıktır; fakat basit bir geri dönüş ya da tekrar anlamında değil, yeni ve yoğun bir anlamda kavuşulan şeyin çığlığıdır: Deniz artık eski halinde değildir, görülmemiş bir deneyimin eşitlikçi yeni paylaşımının simgesine dönüşmüştür.

Yine bu aynı satırlarda Saint-John Perse’in “Anabasis” şiiri şöyle biter:

Fakat insanların yeryüzünde yapıp ettiklerinden ayrı, birçok alamet, birçok tohum görülür yolda ve güzel havanın mayasız ekmeğinin altında, yeryüzünün tek bir derin soluğundadır hasadın bütün kârı...

Dişi yıldızın, göğün derinliklerindeki vaat edilmiş saflığın görüldüğü akşam vaktine dek...

Rüyanın ekilebilir toprağı! İnşa etmekten söz eden kim?

- Toprağın parsel parsel dağıtıldığını gördüm ama düşüncem hiç şaşmadı gemiciden.

Hal böyleyken, günümüzde genç olmak bir avantaj mıdır, dezavantaj mı? Geleneklerden amansızca kurtulmuş bir dünyaya yeni gençliği kabul edebilmek için dünyanın da değişmesi gerekir. Yeni toprak, yeni dünyanın ihtiyaç duyduğu simgeselleştirmenin yeni aygıtlarını, yeni düşüncesini yaratacak –zaten yaratmış– gençler için “rüyanın ekilebilir toprağı” da olacaktır. İnşa etmek elbette gerekir, temel atmak gerekir. Fakat dünya geniştir ve düşünce bu ölçeğı dikkate alarak algılamalı ve hareket etmelidir. Hepiniz için tek dileğim, bir yere yerleşmenin, meslek, kariyer sahibi olmanın baş aciliyetiniz olmamasıdır; bunun yerini, düşün kardeşi olan doğru düşünce almalıdır. Bir yola çıkış düşüncesi, çalkantılı dünya okyanusuna dair doğru bir düşünce. Doğru ve göçebe bir düşünce, göçebe olduğu için doğru bir düşünce, denizci bir düşünce. Herkes şöyle diyebilsin: “Toprağın parsel parsel dağıtıldığını gördüm ama düşüncem hiç şaşmadı gemiciden.”

2

Oğlan Çocuklarının Çağdaş Yazgısına Dair

Platon, “filozof gençlere ne söyleyebilir?” sorusunu felsefi soruların en önemlisi kabul ediyordu.

Önceki bölümde bu soruya büyük ölçüde cevap verdim, fakat aslında temel önemde olan cinsiyet farklılıkları konusunu işin içine katmadım. Bu bölümde oğlan çocuklarının yazgısından söz edeceğim. Sonra da kızlardan söz etmek kalacak ki üçüncü ve sonuncu bölümde de bunu yapacağım.

Burada söyleyeceklerimi üç oğluma, Simon, André ve Olivier’ye adıyorum. Bir oğlun hem kendisi hem de anne babası için ne olduğunu, kimi zaman biraz hoyratça da olsa, bana onlar öğretti.

Kavramsal bir mitten yola çıkmak istiyorum: *Totem ve Tabu* ile *Musa ve Tektanrıcılık* kitaplarının Freud’un eserinde oluşturduğu küme. Freud, bütün kurucu şahsiyetler gibi, Hegelci tarzda, bize üç büyük bölümde bir öykü anlatır. Birinci olarak, ilkel sürü bölümü gelir. Burada zevk düşkünü baba bütün kadınlara sahip olur ve oğulların isyanı bu babanın ölü-

münü hazırlar. Oğulların durumu mümkün olduğunca eşitlikçi bir tarzda yönetmek için kendi aralarında örgütledikleri paktın kökeni budur. İkinci bölüm, ölmüş babanın Tek Tanrı'da simgelenen Yasa şeklinde yüceltilmesidir. Baba yeniden asık suratlı bir bekçi ve sert bir koruyucudur. Fakat öldürülen gerçek babanın sembolik Baba şeklinde geri döndüğünü anlamak önemlidir. Üçüncü bölüm, oğlun Hristiyanlıkta çok şiddetli bir inisiyasyon bedeliyle, babanın zaferinde yerini almasıdır: İnsanlığın aslında kendine işkence ve ölümle dayattığı şeyle Tanrı'nın oğlunun inisiyasyonu.

Zaten yapısıyla kendini ifade eden bu öykünün bugün bize esinleyebileceği şeye dair üç saptamada bulunacağım.

Önce, babaya dair. Birinci öyküde, gerçek bir babayla karşılaşırız; haz peşinde koşan bu baba haz üzerindeki tekelinden vazgeçmek istemez. Gördüğümüz gibi, oğul sözkonusu olduğunda, aktif ve aynı ölçüde gerçek veri sadece cinayetle yatışabilecek bir saldırganlıktır. İkinci öyküde, karşımızda simgesel baba vardır. Onun da dayanağı elbette gerçek babadır, fakat Lacan'ın söyleyebileceği gibi, Başkası kılığında geri döner. Oğul tarafında ise, gerçek babanın kıskırttığı saldırganlığın tersine dönmesiyle, büyük Başka'ya tapınmayla karşılaşırız, dolayısıyla sonsuz bir itaat figürüdür. Üçüncü öyküde, Hristiyanlığın öyküsünde, hayali babayla karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz. Gerçekten de baba, bir anlamda, arka plana itilmiştir, oğlun eyleminin dekoru gibidir; bu üç düzeyin hayali bütünü olur: O hem babadır, hem de üçlem. Fakat bu üç düzey ne gerçekte ne de simge-

sellikte bütünleştirilebilir, öyle ki baba ancak benzerin benzeridir.

Freud'un anlatısındaki temel baba figürleri bunlardır.

Fakat burada bizim için önem taşıyan oğuldur. Bu mitte oğlun oluş hali, yazgısı diyalektik bir yapıdır, daha doğrusu, bütün klasik diyalektik yapımların modelidir; çünkü eğer oğul sonuçta babayla tamamen uzlaştığı bir noktaya erişse de –babayla aynı tabiattan oğul, tahtta babanın sağında oturan oğul, vb.– bunu ancak üç evreyi tamamladıktan sonra yapar: dolaysız ve şiddetli saldırganlık evresi, yasaya itaatin sembolik evresi ve nihai evre olan karşılıklı sevgi. Yasa dolayımından geçerek cinayetin yerini alan sevgi: Oğulun yazgısı budur. Somut isyan, soyut itaat, karşılıklı sevgi.

Bu diyalektik oluşta, yazgıda inisiyasyonun yerini belirtmek temel önemdedir. Oğul uzlaşmanın en üst düzeyine ancak bedeni damgalayan bir inisiyasyondan, muhteşem ikonografik yazgısını gayet iyi bildiğimiz işkence ve ölüm inisiyasyonundan geçerek dahil olur. Oğlun çarmıha gerilmiş bedeni, sonsuz Tanrı'nın korkunç sonluluk içindeki inisiyasyonuna dair radikal bir figürdür. Böylece, gayet iyi bir adlandırmayla "Uruç" denen bir süreçle oğul babanın bağrına döndüğünde, dirilen insanın bedenine çizilmiş kökensel şiddetin izi korunmuş olur.

Burada, ateist bile olsa, iyimser filozof için tutarlı, tamamen hoşnut kılıcı bir yapı vardır; çünkü evreler kavramı korunmuş olmakla birlikte, insanlığın yazgısına dair uzlaşmış bir figürle evre tamamlanmaktadır.

Günümüzde sorun bu yapının her iki taraftan da sarsılmış olmasıdır. Baba tarafında sarsılmıştır, çünkü en azından oğul açısından bakıldığında baba, gerçek olduğu kadar simgesel olarak da güçlük içindedir. Gerçekten de bugün beni asıl ilgilendiren, oğlun gördüğü babadır. Dolayısıyla, diyebilirim ki, hazzın babası ve yasanın babası olan baba figürü sorunludur. Haz açısından bakıldığında, günümüzde baba oğlunun hazzına imrenme eğilimindedir. Gerçekten de gençliğe, genç bedene modern bir tapınma vardır; üstelik de yalnızca nesne olarak değil aynı zamanda ve esasen özne olarak tapınılır. Uzun süre boyunca baba bir yaşlı olarak, muhtemelen kösnül bir yaşlı olarak tasvir edildi. Çağdaş toplumun haz bakımından sahip olduğu şeyler dikkate alındığında, günümüzde bu figürün neredeyse görünmez bir hal aldığı açıktır. Lafı gelmişken, yaşlılığı mümkün olduğunca görünmez kılmanın toplumlarımızın bir özelliği olduğunu söylemeliyim. Gerçek baba bu toplumsal görünmezliğin içine adım adım yerleşir. Aynı şekilde, simgesel baba olarak, oğlunun bakışına katlanmak zorunda olmanın güçlüğü içindedir, çünkü en bariz yasa artık onun dışındadır. Bu yasa, gerçekten de, her şeyi eşitleme, anonim bir yasa olma özelliği taşıyan pazarın yasasından başkası değildir; böylece baba figürünün bu yasayla bağı kopmuştur ve oğullar üzerindeki herhangi bir denetim de artık simgesel değildir. Hakkını vermek gerekir ki, bu yasa babanın yasasının işlevini yerine getiremez. Hem varolmayan hem de aşırı ve anarşik olan oğullar üzerindeki toplumsal denetim simgenin gücünden kopmuştur.

Günümüzde babanın sadece hayali olduğunu söyleyebilir miyiz? Bu, tanrısız Hristiyanlık diyebileceğimiz şeyin zaferi olur. Hristiyanlıktır, çünkü oğul maceranın yeni kahramanı haline gelmiştir; bu macera, ticari modernite içinde, moda, tüketim ve gösteriden ibarettir ve bunların hepsi de gençliğin doğuştan özellikleridir. Fakat tanrısızdır, yani hiçbir gerçek simgesel düzen yoktur, çünkü oğullar hüküm sürse de, ancak kendi benzerleri üzerinde hüküm sürerler.

Kısacası, yine baba açısından bakıldığında, oğulun sağlam bir kimlik oluşturmadaki güçlüğü görülebilir. Oğulun kimliği gerçekten de sallantıdadır, çünkü diyalektiği bozulmuştur. Bu diyalektik, oluşturuca figürleri yok olduğu için değil, bunlar adım adım birbirinden ayrıldığı ya da bağları koptuğu için bozulmuştur.

Olguları betimleyerek inceleyelim. Oğulların temel yapısı, özellikle de işçi sınıfı gençliği içinde, çetedir, şu ünlü ve korkulan “gençlik çetesi.” Bu çete Freud’un sürü diye adlandırdığı şeyi bir anlamda yeniden-üretir ve bu sıfatla toplumun başına musallat bir musibet kabul edilir. Asıl sorun bunun babasız bir sürü olmasıdır, dolayısıyla ne kurtarıcı bir cinayet işleme ne de kardeşler arasında sahici bir pakt kurma imkânı vardır. Bu sürü, bağdaşıklığını, saldırganlıklarının babaya yöneldiği bir eylem içinde üyelerinin vardığı bir pakttan değil, mimetik bir ayrılıktan alır. Sürü ayrıdır, kendi normları vardır, fakat bu ayrılık aynı zamanda bir benzerlik ve taklittir, çünkü bu ayrılığın amacı, sonsuz mübadele, satın alma ve nihayetinde, kaçakçılık figürü içinde meta dolaşımıdır.

Çete yerliyurtludur, fakat bu yerliyurtluluk simetrik-tir: Bu yeryurt tartışma konusu edilen bir başka yer-yurdun aynasından başka bir şey asla değildir. Çete bir tür hareketsiz göçebelikten başka bir şey inşa edemez. Sürünün oluşum zamanı olan saldırganlık burada aralıksız görülür; kurucu bir edime yoğunlaşacak halde değildir. Kurucu olmayan saldırganlık ise tekrara mahkûmdur ve dolayısıyla nihayetinde ölüm itkisi tarafından yönetilir.

Oğul diyalektiğinin ilk evresinin, yani saldırganlığın oluşumu için bu kadar söz yeter.

İkincisi için, yasaya itaat evresi için ne demeli? Çete içinde yasayla ilişki elbette mevcuttur, fakat bu ilişki bir yandan gelenek görenek, giyim kuşam, dil, hal ve tavır gibi şeyleri kapsayan ve benzerlik mimetiği içinde yasayı bir kez daha ortadan kaldıran bir temsil buyruğu ile diğer yandan dönüştürücü eylemdense basitçe kendi kendini sürdürmeyi dayatan bir atalet buyruğu arasında bölünmüştür. Daimi pasiflik biçimi içinde kendini sürdürmek önemlidir. Oğulların pak-tına yönelten eylem buyruğu meta dolaşımı biçimini alır; ataletin örgütlenmesi yasa buyruğu değeri taşır.

Oğul diyalektiğinin üçüncü evresi inisiyasyonun işin içinde olduğu evredir. Bu inisiyasyon, bir anlamda yasanın dışında olduğundan, içkin bir hal almıştır. Gerçekten de bir başka figüre geçişi mümkün kılan şey değildir artık. Tersine, oğulların ataletine dahil olmanın törensel ifadesidir. Ataletin kolektif kabulüne yol açan basmakalıp pratikler bütünüdür. Bu inisiyasyon, sizi yetişkin kabul ettirenin tersine, ezeli bir ergenlik mitini teşvik eder.

Bunun sonucunda, oğul ile yetişkinin uzlaşması, oğullarla ebeveynin, oğulla babanın uzlaşması ancak yetişkinin çocuklaşmasıyla mümkün olur. Bu, tersine döndürülmedikçe, ancak görünüşte uygulanabilir bir durumdur. İlk dönem Hristiyan mitolojisinde oğulun yükselişi vardır. Şimdi ise tek sunulan şey, babaların düşüşünün ampirik süreçleridir.

Bütün bu nedenlerle, Freud'un mitindeki diyalektik şema parçalanmıştır; dolayısıyla, oğulun kimliğine/özdeşleşmesine dair açık seçik bir önerme yoktur. Bu, çağdaş dünyada oğul kimliğinin belirsizliği diye adlandırılabilir.

Bu belirsizliğin bir rasyonalitesi vardır; üstelik bu korkunç ve açıklanamaz bir felaket değil, toplumlarımızın rasyonel gelişiminin parçasıdır. Pazarın ısıltısı karşısında duran biri halini almak, bireyin adım adım gerçekleşen evrensel ıslahının sonucudur. En önemli toplumsal buyruk, her gerçek bireyselliğin meta dolaşımına bağlı olmasını sağlamaktır. Dolayısıyla, eğer bu bireysellik özneleştirilecekse, geniş ticari meta yığınıyla yüzleşmeyi ve bu nesneleri dolaşıma sokma gücüne –az çok– sahip olmayı motive eden bir özneleşme olmalıdır bu. Tam da bu nedenle, bu kişinin olabileceği özne olması adım adım engellenir. Bilindiği gibi, oğlan çocukları bütün bunların merkezindedir, çünkü ergenler pazarın kalbidir. Ergenlik, ticari rekabetin hizmetindeki temel koşullanma dönemidir, pazar inisiyasyonunun zamanıdır. Meta dolaşımına, göstergelerin ve imgelerin kısır iletişimine kölece itaat eden “bir özne-oluş,” o yaştaki herkes gibi örselenebilir ve konformist olan bireylere dayatılır.

Bu durumda bence –ki bu bir varsayımdır– inisiyasyonsuz bu inisiyasyon oğlan çocuklarına üç olasılık sunar. Ben bunları sapkın beden, feda edilmiş beden ve mükâfata layık beden diye adlandıracam.

Sapkın beden. Eski diyalektiğin sonunun damgasını bizzat kendi bedeninde taşımaktır bu. Bu durumda, diyalektiğin terk edilmesini bedene yansıtan, bitmek bilmez, gayesiz, simgesellikten yoksun bir inisiyasyonla kişinin yetinmesi istenir: Bedeni delmek [piercing], uyuşturmak, şiddetli seslerle sersemletmek, dövme yapmak. Bu, özneliksiz –hatta öznelleştirilemez– olması istenen bir beden figürüdür; imkânsız kimliğin izini kendi içinde koruyarak sergilenen ve damgalanan bir bedendir. Bu, geleneksel bazı toplumlarda uygulanan inisiyasyonla yüzeysel benzerlik taşısa da, işlevinde radikal bir değişiklik sözkonusudur, çünkü kadınların doğurgan olmasına ya da erkeklerin savaşçı olmasına değil, sonsuz ergenliğin ataletine yönelik bir inisiyasyondur. Bu tür tercihin sonucu olan cinselliği ben, betimleyici tarzda, hiçbir değer yargısı belirtmeden, pornografik diye adlandıırırım. Benim “pornografi”den anladığım, öznel-olmayan bir cinselliktir. Bedenin ataletin tekrarı içine hapsedilmesine dayanır. Çete halinde tecavüzün bu pornografinin bir figürü olabileceği kesindir; keza, imge tufanı karşısında inkâr edilemez bir cinsel yoksunluğun ve zoraki perhizin sonucu olarak da görülebilir. Her koşulda, hiçbir idea yoktur. İdea’sız bir beden iç karartıcı inşasıyla karşı karşıyayızdır. Genel olarak “sapkınlık” diye kabul edilen şeylere hiç imada bulunmadan, fakat özne haznesi olma şeklin-

deki normal işlevinden sapma anlamında “sapkın” diye adlandırdığım beden budur.

Diğer tarafta, feda edilmiş beden vardır. Geleneği umutsuzca geri taşıyan bir bedendir bu. Eski, ölüm-cül yasayı yeni bedenın boyun eğceğı ve boyun eğmesi gereken bir şey olarak geri çağırır. Aşırı cinsel püritenliğe yol açan arınma ritüellerine başvurmak da dahil her yolla sapkın beden uzak tutulmalı ve yasanın mutlaklığı, kendini feda etmeye varana dek benimsenmelidir. Bu, terörist olan gencin öznel figürüdür. Bu bedeni güdülendiren şey, tahayyül edilebilecek en hareketsiz yasa olan eski yasaya kesin geri dönüş koşullarında, Baba'nın mutlaklığına oğlu kurban etmek adına feda edilecek sapkın beden karşısında duyulan tiksintidir. Bedenin özneleşmesi onun şehitleştirilmesidir.

Bunlar iki uç ama gerçek tutumdur. Bu ikisi arasında, gündelik ıslahın kabulü vardır; kişi kendini dünya çapındaki ticaretin kalifiye nesnesi haline getirir ki buna “kariyer yapmak” ya da Sarkozy'nin deyişyle “mükâfata layık” olmak denir. Bu kez beden pazarın dışsal yasalarına en uygun olacak hesaplanmış bir konuma kendini yerleştirecektir. Kabul edilebilir tek yasa olan –Marx'ın çok uzun zaman önce adlandırdığı şekliyle– “genel denklik yasası” denen bu örgütlü dolaşımın bizzat parçası olacaktır. Mükâfata layık beden pazarda en iyi bedele sahip olacak şekilde kendini konumlandırır. Bunu yapabilmesi için, onun, diğer iki bedenın bileşik tehlikelerine karşı korunmuş, barikat örölmüş olması gerekir ki bunu da esasen polisler üstlenir.

Bir parantez: 2005 sonbaharında Fransa Clichy'de ve 2008'de Yunanistan'da olup bitene bakıldığında, dikkatleri üzerine çekenler, komünist partiler dönemindeki ifadeyle, "işçi sınıfından oğlanlar ve kızlar"dır. Tek vurgulamak istediğim şey, eğer "toplumsal özlü" bir sorun derken ekonomiye gönderme yapan bir şey anlaşılıyorsa, hatta sözde "banliyölere" ya da üniversitelere para akıtıldığında sorunun çözüleceği varsayılıyorsa, bu sorunu toplumsal özlü kabul etmenin yanlış olduğudur. Bu çağdaş toplumdaki simgesel bir sorundur; "siyasal bir semptom" diye adlandırılan şeyden kaynaklı bir sorundur. Bu sorun, gündelik ıslahtan, mükâfata layık bedene ayrılmış hızlı ama amaçsız yollardan dışlanan oğlan çocuklarının akıbetiyle ilgilidir. Mükâfata layık olmayan bedenin mükâfata layık bedenin düşmanı muamelesi gördüğünü herkes bilir; ne pahasına olursa olsun ondan ayrı muamele görmelidir. Bu durum eğitimle ve meslekle ilgili apartheid sorunları yarattığı gibi, polisin farklı bedenleri birbirinden ayırmakta kullanılması gibi temel bir sorun da yaratır.

Polisin, kitlesel olarak emekçi sınıflardan, çalışan kesimlerden gelen ve anne babası genellikle yabancı kökenli olan gençlerle, mükâfata layık beden olarak tanımlamayı ne isteyen ne de böyle olabilen gençlerle özel bir ilişkisi olduğu inkâr edilemez. Bu gençler, "polis her zaman ensemizde" derler ve bu onların temel isyan gerekçesidir. Mükâfata layık bedenin korunaklı statüsünün şiddetle muhafaza edilen duvarlar gerektirdiği kabul edilirse, bu ne yazık ki yapısal bir durumdur. İki ölü burada, iki ölü şurada, her ta-

rafta tutuklamalar, kitlesel olarak hapse atılan gençler: Bu durumda, polise ve yalan söylemek de dahil olmak üzere her yolla onu koruyan devlete isyan etmek meşru değil midir? Ama basında ve siyasetçilerin söyleminde isyana yüklenilir, polise ya da devlete değil. Propaganda bize, artık babaya değil, hiçbir İdea olmadığına İdea'nın yerini tutan bu fetişleşmiş demokrasinin gerçek içeriği olan paraya ve paranın "serbest dolaşımı"na uysalca itaat eden oğullarımız olsun istiyorsak, bu üzücü ölümlerin ödenmesi gereken bedel olduğunu söyler.

Konuma geri dönüyorum: Bu üç tür beden "inisiye olmamış oğul" diye adlandırabileceğim şeyin uzamıdır; yani meşalenin devri, aktarım, gelecek anlamında hiçbir inisiyasyon sunulmayan oğulun uzamıdır. Bu uzam baştan sona nihilisttir; hatta mükâfata değer bedeninin amacı bu nihilizmin üstünü örtmek olsa bile –sanki kariyerin bir anlamı varmış gibi yapılır– bu böyledir. Kariyer anlamsızlığın boşluğunu doldurur. Uysal gençliğin işlevi budur. Anlamsızlığını kesin olarak kanıtlamak için savaşın uçurumuna günün birinde sürüklenecek olanın bu karmakarışık sürü olduğunu iyi görmek gerekir. Bunun ne türden bir savaş olacağını bilmiyorum, fakat oğulların kimliğinin belirsizliği bize asla barış vaat etmiyor, mükâfata layık bedenlerin eksiksiz boşluğuna tapmak da çare değil.

Savaş sorunu burada çok önemlidir. Modern zamanlarda, yani Fransız Devrimi'yle başlayan zamanlarda oğulların inisiyasyonunda devletin payının asker figüründe simgeleştiğini görmek gerekir.

Artık birkaç yıldır bu duruma tamamen yabancı olduk. Fakat iki yüz yıl boyunca temel bir veriydi. Askerlik, inisiyasyon için verilen araydı. Oğlan çocuklarını bir araya getiriyordu, bunu yaparken de onları kızlardan radikal bir şekilde ayırıyordu. Kimliğin ilk zorunlu evresi buydu. Ardından saldırganlığı biçimlendirip disiplin altına alıyordu, saldırganlığın yararlılığını kabul ediyordu, sadece saldırganlığı bastırmakla kalmıyor, onu disipline ediyor, bir şiddet hakkı oluşturunuyordu. Nihayet, baba olan subay ile oğul olan askeri aynı simgenin altında uzlaştırıyordu: Bayrağı, aşkınlığın bu renkli somutlaşmasını ikisi de selamlıyordu. Askerlik benim yola çıktığım diyalektik konfigürasyona dahildi: Öldürme hakkına kadar vardırılan saldırganlığın disipline edilerek korunması; baskıcı simgeselleştirme ve bütünsel itaat; “vatanın evlatları” şeklindeki –en azından yüzeysel– uzlaşma. Bir kurum olarak –her kurum gibi tiksinti verici ve aptalca ama işlevsel olan– askerlik, arkaik soy zinciri töresinin laikleştirilmesini sağlıyordu. Oğul askerlik hizmetine mecburdu, ardından meslek yaşamı ve aile kurmak geliyordu, böylece yetişkin olunuyordu.

Zorunlu askerlik hizmetinin kaldırılmasının sonuçlarıyla gerektiği gibi yüzleşilemedi. Askeri şöhretinden mahrum kalmış, ortalama bir güç düzeyine indirgenmiş ve fazla israfta bulunmamayı dert edinen emperyalist bir Fransa’da zorunlu askerliğin kaldırılması kuşkusuz kaçınılmazdı. Aynı doğrultuda, simgesel eşitlik de artık vatan uğruna ölümle ve bunun sembolleriyle değil, sadece paranın önemsiz-

liğiyle tanımlanıyordu. Gerçekten de, artık tek bir burjuva bile subay olup Fransa için ölmeyi hayal etmemektedir. Bu yüzden artık simgesel olarak yönetici sınıf yoktur. Sadece sorumsuz bir oligarşi vardır. Aynı zamanda, ordu, 1914 savaşı öncesinde Jaurès'in dileklerinin aksine (Jaurès profesyonel orduya karşıydı; özellikle savunma amaçlı örgütlenmiş ve tamamen yurttaşlardan oluşan bir orduyu savunuyordu), artık sıradan bir paralı asker yığınının başka bir şey değildir. Oğul olmanın yazgısına dair gayet karmaşık sorun açısından askerliğe ve savaşın iğrençliği içinde bile olsa taşıdığı bütün anlamlara son bir kez daha selam gönderelim.

Bu, devlet inisiyasyonu diye bir şeyin artık kalmadığı anlamına mı gelmektedir? Okulun kamusal bir inisiyasyonun barışçıl aygıtı halini aldığına inanmamız isteniyor. Ben bu konuda tamamen kuşkuçuyum. Okul, ömrünün son yıllarındaki askerlikten pek de daha iyi durumda değil. Herkesin çok önemli kabul ettiği okulun krizi daha henüz başladı. Parçalama, özelleştirme, toplumsal ayrımcılık, yetersiz eğitim süreçleri giderek hızlanıyor. Neden? Çünkü okulun geniş kitlelerce paylaşılacak bir bilgiyi ya da işe yarar bir işçilik formasyonunu taşımasını istemiyoruz artık. Okuldan beklentimiz mükâfata layık bedenleri ayıklayıp korumasıdır; giderek de okulun işlevi bu olacaktır. Okulun askerlik kurumunun yerine geçebileceğini düşünmüyorum. Hatta daima ayıklayıcı ve "liyakate" bağlı olan okulun, ölüm riski karşısında askerlik kurumunun eşitliğin gerçekten sağlandığı yer olduğunu zımnen kabul ettiğini dü-

şünüyorum. Simgesel inisiyasyon işlevi bakımından çağdaş “demokratik” devlet iflas etmiştir.

Belki de günümüzde oğullar, istikrarsız kimlikleriyle, devleti etkileyen derin bir sürecin semptomudurlar. Marx’ın uzak geçmişte kalmış ve terk edilmiş kehaneti olan devletin sönmesinin sonucunu belki de oğullarımızda görebiliriz. Marx, komünizm koşullarında, bu sönmenin devrimci versiyonunu vermişti bize; eşitlik ve çokanlamlı evrensel bilgi ortamında oğulların eksiksiz diyalektiğini yeniden oluşturan bir versiyondu bu. Bugün bu sönümlenmenin tepkisel ve çözülmüş bir versiyonuyla mı karşı karşıyayız? “Demokratik” devletin simgeselleştirme kapasitesinin ciddi yara aldığı kesindir. Belki de devletin sönmesinin iki zıt biçimi arasında stratejik bir tercihle hiç olmadığı kadar karşı karşıya olmamızı oğullarımıza borçluyuzdur: ya komünizm ya barbarlık.

Yeni simgesel durumu oğullar semptomunun ötesinde olumlu anlamda nasıl tahayyül edebiliriz? Sorunun kıyametvari sonuçlanmasından, simgesellikten bütünüyle kopmuş bütünsel bir savaştan nasıl kaçınabiliriz?

Düşüncenin ve varoluşun yönelimsizleştiği bütün dönemlerde olduğu gibi, yeni hakikatler anlamında ne kalmışsa ona ya da –benim ifade ediş tarzımla– kimi olayların imkân tanıdığı türsel prosedürlere yaslanmaktan başka çare yoktur.

Örneğin sapkın bedeni ya da İdea’sız bedeni aşktan (belki de Rimbaud’nun dediği gibi, yeniden yaratılmış aşktan) uzak tutabiliriz. Çünkü oğulun bedenini sapkın bedenin pornografik yalnızlığından tek

kurtarabilecek olan şey, İki'nin canlı düşüncedeki deneyimi olan aşktır.

Feda edilen bedenin defterini dürmek için siyasi yaşama dönmek gerekir. Ticari temsil ve intihara eğilimli ergen ataleti yasasına karşı çıkarsız disiplinin sağlam ve kabul edilebilir bir figürünü önerebilecek tek şey siyasal yaşamdır. Devlet oğulların inisiyasyonunu üstlenecek simgesel imkânlarla artık sahip olmadığından iktidardan vazgeçmesi gereken bir siyaset. Zaman aşımına uğramış simgelere geri dönüş şeklinde umutsuz bir ikâme olan dinin nüfuzuna karşı, örgütlü kolektif eylemin içinde, temel düşüncesini kendi içinde bulan ve duygusuzlaştırıcı olmayan bir disiplin önerilecektir. Aylaklardan oluşan çeteye karşı, keza boşuna ve melankolik şehitlik övgüsüne karşı örgütlü militanların coşkusu, her yandan rastgele toplaşmış özneleri çıkaracağız.

Kariyer bakımından kendini daha iyi gösterebilmek için bilgisini ve yeterliliğini kullanan mükâfata layık beden karşısında öznenin bulduğu çare, gerçek entelektüel yaratıcılığın karşılıksızlığı, bilimin ve sanatın karşılıksız sevinçleri, teknolojinin para eksenli dünyasına düşüncenin tabi olmamasıdır.

Oğul, hem semptomu hem de faili olduğu bu koşullarda, günün birinde kendisinin de olacağı babaya doğru bir adım atabilir. Önceki bütün babalardan farklı bir baba olacaktır bu.

Bence kesinlikle yeniden okumak gereken Rimbaud, farklı bir oğulluk yazgısının işin içinde olduğu bu aşk, siyaset ve sanat-bilim üçlemesinden bir şeyleri önceden görmüştü. Bu farklı oğulluk, eski yasaya

dönüş değildir, dolayısıyla feda edilmiş bedeni ortadan kaldırabilir.

Rimbaud sapkın bedeni önceden gördü; bu bedeni uyguladı ve onu “bütün duyuların kurlsızlaşması” diye adlandırdı. “Ben işkence altında şarkı söyleyen ırktanım” derken “ırk” ya da “İsa” diye adlandırdığı feda edilmiş bedeni deneyimledi. Ardından, mükâfata layık bedenle barıştı, ham hayalleri ve şiiri terk edip tüccar, kaçakçı olmak, annesine para gönderebilmek istedi: “Ben! Ben ki her türlü ahlaktan muaf, müneccim ya da melek olduğumu söyledim, toprağa ayak bastım, arayacağım bir görev, kucaklayacağım kaba bir gerçeklik var.” Rimbaud’nun baş döndürücü yaşamı oğulun modern hikâyesinin dört-nala geçilmiş parkurudur. “Baba, baba, beni neden terk ettin?”i modern terimlerle ve yeni bir anlamda söyleyen kişidir Rimbaud. Bildiğimiz gibi İncil’de bu söz, eziyetin, ölümün ve nihayet göğe yükselişin arifesinde, terk edilmişlik sınavından geçerken söylenmiştir. Bu umutsuzca terk edilmişlik duygusu günümüzde oğulların çarmıhıdır.

Bununla birlikte, Rimbaud, ticaretten yana nihai tercihine rağmen, bir başka oğulluk vizyonunun, bir başka inisiyasyonun, bir diğer üçlüden –sapkınlık, şehitlik ve konformizm üçlüsünden– kaçan, farklı bir özneleştirilebilir bedenin mümkün olduğunu biliyordu. Daha önce sözünü ettiğim “Cin” şiirinden bundan söz eder. Bu metin, başka şeylerin yanı sıra, yeni oğul bedeni figürünün olası kurtuluş ya da yükseliş izleniminin Rimbaud’nun zihninde kışkırttığı sevinci tarif eder. Şöyle yazar: “Bedeni, düşlenen

kurtuluş, yeni şiddetle karşılaşan inayetin kırılması.” Oğulların yeni inisiyasyonunun hizmetinde hep birlikte çalışmamızın rehber ilkesi bu olabilir.

Bıkıp usanmadan tekrarlayacağım: Filozofun görevi daima gençliği yoldan çıkarmaktır. Bu görev günümüzde tamamen kendine özgü bir anlam edinir: Üç beden tipolojisinden kurtulmuş oğul sorununun hakikate iade edilmesine yardımcı olmak. Birçok baba ve anne açısından mükâfata layık bedenın temsil ettiği en ufak kötülüğe bile boyun eğemez filozof. Evet, aşk, bilim ve siyaset bir tür lütuf olabilir; yani bunlar kayıp idea’yı bedene iade edecek bir şey olabilir. Metanın ve sermayenin esiri olmuş, özne olabilecekken olamamış bireyde bu lütuf kırılmaya yol açabilir. Bu kırılma da özneyi yeniden onarabilir. Aynı zamanda, polis şiddetinin ve bitmek bilmeyen savaşların egemenliğinden başka bir şey olmayan her türlü şiddetin sonu ve “insan hakları” tepkisel miti değil, “yeni bir şiddet” de olacaktır; bu şiddet sayesinde oğullar, gerçek babaların sevinci adına, yaratmayı amaçladıkları yeni dünyayı olumlayacaklardır.

Hayır, sapkın bedenlerle feda edilmiş bedenler barbar polisle kuşatılmış diye, mükâfata layık bedenin boyun eğmiş yavanlığına da katlanacak değiliz. Oğulların bedeninin, Lacan’ın “meta hizmeti” diye adlandırdığı şeye, yani öznenin görevini yapmasını, yani Özne olarak var olmasını engelleyen hizmete adandığı doğru değildir. Felsefenin evrenselleştirdiği hakikatlerin yerel çabasının sonucu, lütuf, kırılma ve yeni şiddet olacaktır.

Kızlarımız ve oğullarımız çok yaşasın!

3

Kızların Çağdaş Yazgısı Hakkında

Bu soruna tereddütle yaklaşıyorum.

Öncelikle, kendiniz yaşlanan bir erkekseniz, kızlardan, genç kızlardan ya da genç kadınlardan söz etmek başlı başına tehlikelidir. Biricik kızım Claude Ariane bu riskli yolda bana cesaret versin! İkinci olarak, çağdaş dünyada bir kızlar “sorunu” var mıdır, emin değilim. Eski dünyada, geleneksel dünyada, kızlar sorunu basitti: Bir kızın nasıl ve ne zaman evleneceğini, baştan çıkarıcı bakireden aşırı yük altındaki anne haline nasıl geçeceğini bilme sorunu. Ayrıca, bu ikisi arasında, kız ile anne arasında, olumsuz ve lanetli “bekar anne” figürü vardır. Anne olduğu için artık kız değildir, ama evli olmadığından gerçekten anne de değildir, dolayısıyla hâlâ kızdır.

Bu bekar anne figürü eski toplumda temel önem-deydi; keza 19. yüzyılın bütün roman sanatında da önemliydi. Herhangi bir kavramsal ikilikle, bütün mekânsal ikiliklerle karşı karşıya kalan bir kadının “iki arada” olduğunu yer dışı bir yer, örneğin ne kız ne anne olduğunu bize belirten bir figürdür. Böylece

Georges Bataille'n "lanetli pay" diye adlandırdığı şey halini alır. Geleneksel toplumda lanetli pay daima kadının payıdır. Bekar anne lanetli bir paydır. Yaşlı kız, kız kurusu da bir diğeridir. Kız, tanım gereği, genç olmalıdır. Dolayısıyla yaşlı bir kız yine yer olmayan bir yerdir. Bu "yerinden edilmiş yer" teması, tamamen klasik yapısal bir temadır. Yine de bana, risklerim ve tehlikelerim açısından ipucu olarak hizmet edecektir.

Çağdaş dünyada, zincirinden boşanmış kapitalizmin, metanın, ücretli emeğin, dolaşım ve iletişimin dünyasında, kızın konumu bütünüyle evlilik mantığına indirgenmemiştir. Yaşlı dünya bütünüyle ölmüş olmaktan elbette uzaktır. Din, aile, evlilik, annelik, erdem, bakirelik, dünyanın birçok yerinde hâlâ sağlam temellerdir. Fakat filozofu ilgilendiren şey, olup bitenden ziyade gelmekte olanıdır. Gelmekte olan ise, kızlar açısından, artık tamamen evliliğe indirgenemez. Kız, çağdaş Batı dünyasında, evlilik dolayımıyla, dolayısıyla bir erkeğin dolayımıyla "kadın ve anne olma"ya hazırlanan dişi cins olarak tanımlanamaz. Aslında bütün feminist isyan, 19. yüzyıl sonundan itibaren tek bir noktaya gelip dayanır: Kadın erkeğe bağlı olmadan var olabilir ve olmalıdır. Kadın özerk bir varlık olabilir ve olmalıdır; yoksa her zaman eril dolayımına bağlı biri değildir. Tekrar üzerinde duracağım önemli muğlaklıklara rağmen bu isyan, özellikle kızın statüsünü, hatta tanımını etkileyen önemli değişimlere yol açtı.

Geleneksel dünyada eril dolayım kızlar sorununu şu anlamda ortaya atmıştır: Kızı kadından ayıran şey erkekten başkası değildir. Oğullar için bu tamamen

farklıdır. Çünkü oğlu babadan ayıran şey, koca gibi, gerçek anlamda dışsal bir terim değildir. Oğlu babadan ayıran şey, simgesel düzenin denetimidir. Oğul babanın yerini, sırası geldiğinde iktidarı da almalı, Yasa'nın efendisi olmalıdır. Kız ile anne olan kadının arasında erkeğin olduğu söylenebilir; bedenini teslim ettiği, yaygın söyleyişle "kendini verdiği", ait olduğu saf dışsal gerçekliktir erkek. Oğul ile baba erkek arasında ise Yasa vardır.

Geleneksel dünyadaki genç kız kendi soyadının yerine bir erkeğinkini alır, "Bayan X" olur. Böylece ücretli çalışmanın dışında kalabilir, evi yönetir, öncelikle anne olur, özel olarak da bir "aile annesi" olur. "İş, Aile, Vatan" şeklindeki gerici üçlemede, simgesel olarak eril kategoriler olan işçi ve köylü çalışmaya adanmıştır, yine eril olan asker vatana adanmıştır, anne olan kız ise aileyi simgeler. Üçleme iki eril kategoriye –çalışma ve vatan– karşılık tek bir dişi kategori –aile– içerir.

Geleneksel dünyada kadınları ezen bu "ikiye karşı bir"le çok sık karşılaşılır. Örneğin, yine altmışlı yılların başındaki, yani elli yıl önceki –tarihsel olarak bakıldığında önemsiz bir süredir– Fransız evlilik yasasını ele alalım. Yasa, ailenin yaşayacağı konutu kocanın seçeceğini ve kadının bu konutta oturma yükümlülüğü olduğunu belirtir. Fakat kocanın aile konutunda ikamet etme zorunluluğu şart koşulmamıştır. Dolayısıyla, karısını eve kapatıp kendisinin de orada bulunmama hakkı vardır. Oysaki kadının tek görevi evde bulunmaktır. "İkiye karşı bir" erkekten yanadır. Bu gerçekten de geleneksel ailenin yasasıdır.

Peki ama aile nedir? Platon'da ailenin üç önemli toplumsal işlevi görülür: Üretmek, üremek ve savunmak. Çalışma üreten şeydir, aile üreme yeridir, vatan da savunulan şeydir. Üretim ile koruma arasında, kadın olmuş, annelik işiyle sınırlandırılmış kız üretmeyi sağlar. Yine, "ikiye karşı bir." Geleneksel kadının yeri işçi ile askerin arasındadır. Çalışan ve kocası olan olgun erkeği sofrasına ve yatağına kabul eder. Oğlu olan ve savaşta genç yaşta ölen erkek için vatanseverce yas tutar. Yine "ikiye karşı bir": Karısının bedenini denetleyen yaşayan baba ile gözyaşlarını denetleyen ölü oğul.

Bununla birlikte, bizde geleneksel toplum yavaş yavaş ama kesin olarak ölmektedir. Gelmekte olan dünyada, gelişmekte olan çağdaş dünyada, kız, işçi ya da köylü, öğretmen ya da mühendis, polis ya da kasiyer, asker ya da cumhurbaşkanı olmaya karar verebilir. Bir erkekle evlilik dışı yaşayabilir, bir ya da birçok âşığı olabilir, hiç âşığı olmayabilir. Evlenip boşanabilir, yaşadığı yeri ya da âşığını değiştirebilir. Bir diğer önemli ve merhamet uyandıran geleneksel figür olan yaşlı kız halini almadan tek başına yaşayabilir. Kocası olmadan çocuk sahibi olabilir, hatta başka bir kadınla birlikte yaşarken de çocuk sahibi olabilir. Kürtaj yaptırabilir. Lanetli "bekar anne" yaftası artık yok oluyor. Bir dönem "bekar anne" dendiye de, daha yansız olan "tek ebeveynli aile" terimi tarafından aşıldı. Hatta tek ebeveynli aile hiç kadın olmadan bir baba ve çocuklardan da oluşabilir. Kimse bekar anneden söz eder gibi bekar babadan söz etmemektedir. Yaşlı kız olumsuz figürü de yerini bağımsız kadın olumlu figürüne bırakmıştır.

Evet, evet, biliyorum: Bütün bunlara karşı güçlü direnişler vardır, birçok yerde, hatta bizim Avrupa'mızda ve demokratik ülkelerimizde bile halledilmiş bir konu değildir, henüz her yerde kabul görmemektedir. Fakat olup biten budur, gelmekte olan da budur. Bizim sorunumuz, sözde kızlarla ilgili sorun böyle ortaya çıkmıştır. Bu sorunun ilk formülasyonu şöyle olabilir: Eğer bir kız ya da genç kız bir erkeğin gerçek işleviyle ve bir evliliğin simgesel işleviyle kadından ayrılmamışsa, bu durumda varlık ilkesi ne olabilir? Bu kitabın başlarında oğullar hakkında söylediğim gibi, yönelimsiz mi bulur kendini?

Oğlan çocukları üzerine tezim şöyleydi: En başta askerlik hizmetine dayalı bütün inisiyasyon törenlerinin sonu, oğlan çocuklarını oğlan çocuğu olmaktan çıkaracak hiçbir simgesel dayanak noktası olmamasına yol açar. Yaşamın günübirlik süren bir şeyden farklı olması için İdea son derece eksiktir. Ezeli erenliğin cazibesi buradan kaynaklanır. Her gün gördüğümüz şey de buradan kaynaklanır: Yetişkinlerin, özellikle de erkek yetişkinlerin yaşamının çocuksu niteliği. Metayla karşı karşıya kalan erkek özne, yeni oyuncaklar arzulayan çocuk olarak kalmalıdır. Toplumun ve seçim sisteminin kuralıyla karşı karşıya kalan erkek özne ise hayalgücünden yoksun itaatkâr bir ilkokul öğrencisi olarak kalmalı, ne pahasına olursa olsun sınıf birincisi olmaktan ve hemen hemen her yerde kendisinden söz ettirmekten başka amacı olmamalıdır.

Ya kızlar? Kızların da kız olmakla kadın olmak arasındaki ayrımsızlığa teslim edildikleri söylenebi-

lır, çünkü erkek ve evlilik gerçek ve simgesel ayırıcı rolünü artık oynamamaktadır. Benim hipotezim farklıdır. Şöyle ki: Oğlan çocuklarında geleneksel inisiyasyonun sonu çocuksu bir durgunluğa yol açar ki bu “İdea’sız bir yaşam” diye adlandırılabilir. Kızlarda ise kız ile kadın arasındaki, genç kız ile anne kadın arasındaki (erkek ve evlilik aracılığıyla) dışsal ayrımın yokluğu, erken olgunlaşmış denebilecek bir dişiliğin içkin inşasına yol açar. Dahası: Oğlan çocukları kendi içlerinde taşıdıkları asla yetişkin olamama riskiyle karşı karşıyayken, kız çocuklar, aktif olarak olmaları gereken yetişkin kadın haline çoktan dönüşme riskiyle karşı karşıyadırlar. Dahası var: Oğlan çocukları hiçbir şeyi öncelemediklerinden, durgunluğun sıkıntısı görülür. Kız çocuklarda ise yetişkinliğin geriye dönük etkisi ergenliği, hatta çocukluğu kemirir. Erken olgunlaşma sıkıntısı buradan kaynaklanır.

Modern toplumlardaki kızların çoğunluğuna bakalım. Kadınlardan pek farklı değiller; onlar sadece çok genç kadınlar, hepsi bu. Kadın gibi giyinip makyaj yapıyorlar, kadın gibi konuşuyorlar, her şeyi biliyorlar. Bu çok genç kadınlara yönelik dergilerdeki konuların diğer kadın dergilerindekilerden farkı yoktur: giysi, vücut bakımı, alışveriş, kuaför, erkekler hakkında bilinmesi gerekenler, astroloji, meslekler ve seks.

Bu koşullarda ortaya çıkan şey, kimseye ihtiyaç duymadan erken olgunlaşarak yetişkin halini almış bir tür kız-kadındır. Bakirelik sembolünün tamamen yok olma nedeni budur. Bakirelik sembolü geleneksel toplumlarda temel önemdedir: Bir kızın bedeninin

henüz bir erkeğin cinsel dolayımıyla karşılaşmadığını ve dolayısıyla henüz kadın olmadığının kanıtını belirtir. Kız, bakiredir; bu, simgesel bakımdan çok önemlidir. Çağdaş toplumda bu sembol ortadan kalkmıştır. Neden? Çünkü çağımızın genç kızı ampirik olarak bakire olsa bile çoktan bir kadındır. Zaten çoktan kadın olduğu için kadın olmanın geriye dönük eylemini kendi içinde barındırır; bu eylemde erkeğin pek bir payı yoktur. Sayısız muhteşem İngiliz romanında yer alan şiirsel bir figür olan “genç kız” artık konu dışıdır: Kızlara risk almadan beylere nasıl zevk verebileceklerini ve beyler tarafından arzulanmak için nasıl giyineceklerini öğreten çağdaş dergiler bu şiiri yok ettiler. Suç bu dergilerde değildir: Onlar her kızın içinde barınan ve çoktan dönüşmüş olduğu çağdaş kadına hitap etmekten başka bir şey yapmıyorlar ve buradaki kinizm, deyim yerindeyse, masumdur.

Böylece kızlar, çocuk ya da ergen olarak kendilerinden talep edilen her şeyi şaşmaz bir yetenekle yapabilir olmuşlardır; çünkü onlar doğallığında zaten bütün bunların çok üzerindedirler. Oğlanlar sonsuza dek olgunlaşmamış kalırken, kızlar ezelden beri olgundur. Tek bir örnek verelim: Okul başarısı. Bu noktada, kızların lehine gerçek bir uçurum, özellikle de işçi sınıfından çevrelerde açılmıştır. Banliyölerden gelen genç erkekler okulda tam bir felakete maruz kalırken, kız kardeşleri sadece başarılı olmakla kalmıyor, zengin mahallelerdeki kızlardan bile daha başarılı oluyorlar, bunlar ise durgun zekâlı zengin oğlanları geride bırakıyorlar. İşçi semtlerinde polis tarafından mahkemeye çıkarılan Arap kökenli yok-

sul gençlerin avukatlarının, hatta yargıçlarının kendi kız kardeşleri olabildiğini bizzat gördüm. Hatta içinde yaşadıkları cinsel yoksunluk koşullarında bu oğlan çocukları bulaşıcı bir zührevi hastalığa tutulduğunda onları tedavi edenler doktor kız kardeşleri ya da kuzinleri olabiliyor. Toplumsal ve simgesel başarının sözkonusu edildiği her yerde kız-kadın, kendi ergenliğini aşmayı başaramayan oğlan karşısında galiptir.

Parantez arasında belirtelim ki, bu durum sorunun hiç de toplumsal sefaletle ilgili olmadığını göstermektedir. Yoksul mahallelerde kızlar da oğlanlar kadar şanssızdır, hatta daha kötü koşullardadır, çünkü genellikle ev işiyle ve küçük kardeşleriyle de onlar ilgilenmektedir. Mutfak masasının bir kenarında çalışarak zafer kazanıyorlar; mutlak birer kadın olan onlar, yapmaları istenen ev ödevlerinin çocuk oyuncacı olduğunun farkındadırlar.

İçine doğdukları baskıcı dünyadan çıkmak istedikleri için böyle olduklarını söyleyebilirsiniz. Elbette! Fakat asıl önemli nokta, bunu yapabilir olmalarıdır. Çünkü olmak istedikleri özgür kadın zaten bütün gücüyle, gereken bütün şiddeti ve kendinden eminliğiyle onların içinde mevcuttur. Oğlan çocuğu ne olduğunu bilmediğinden ne olabileceğini de bilmezken, kız-kadın zaten olduğunu bildiği şeyi rahatlıkla olabilir.

Sonuç olarak, kız çocuğu sorunu, oğlan çocuğu sorununun tersine, bu şekilde değil, sadece kadın sorunu olarak vardır. Kızların erken olgunlaşarak dönüştükleri bu kadın kimdir? Nasıl bir figürdür?

Şimdi çağdaş kadınlık figürlerine bakarak, modern kapitalist baskının toplumsal cinsiyete dönük gerçek mekanizmasını göstermek istiyorum. Gerçekten de, geleneksel dünyada olduğu gibi, kadın-annenin erkek-baba karşısında doğrudan, hem gerçek hem simgesel, hem kocalık hem de evlilik şeklinde bir tabi oluşu sözkonusu değildir artık. Bunun yerine, “İdea’sız yaşa!” buyruğu her tarafta değer görmektedir. Fakat bu buyruğun işleyiş yolları, oğlanlara ya da kızlara boyun eğdirmek istenmesine göre değişmektedir. Yaşamın, küreselleşmiş kapitalizmin gerektirdiği öznellik olan “İdea’sız yaşam” ya da aptalca yaşam olması, genç erkeklerin yetişkin olmasının imkânsızlığıyla, ezeli tüketici ve rekabetçi ergen olarak kalmalarıyla sağlanırken; genç kızların genç kız kalmasının, genç kızlığın şanı içinde kalmasının imkânsızlığı ve toplumsallaşma kinizminin yönlendirdiği erken olgunlaşmış küçük kadınlar halini almalarıyla da sağlanır.

Kapitalist canavara teslim edilmiş çağdaş toplum ne istemektedir? İki şey ister: Eğer mümkünse pazardaki ürünleri satın almalıyız, ama bu mümkün değilse uslu durmalıyız. Bu iki şey için herhangi bir adalet fikrine, farklı bir gelecek tahayyülüne, karşılık beklemeyen herhangi bir düşünceye sahip olmaya gerek yoktur. Fakat hiçbir gerçek düşünce karşılık beklememez. Ancak bizim dünyamızda sadece fiyatı olan şey dikkate alındığından, hiçbir düşünceye, hiçbir fikre sahip olmamak gerekir. Bize, “Eğer imkânın varsa tüket, yoksa kapa çeneni ve yok ol!” diyen dünyaya ancak o zaman itaat edebiliriz. Ancak o zaman tamamen

yönelimsiz ve tekrara dayalı bir yaşamımız olabilir, çünkü İdea'nın sağladığı pusula kaybolmuş olur.

Geleneksel toplum tamamen farklıdır, çünkü bir inanç, dolayısıyla bir İdea dayatır. Baskı oluşturan şey İdea'sız yaşama gereği değil, tek bir zorunlu İdea'nın olmasıdır, ki bu da genelde dinseldir. Geleneksel toplumun buyruğu, "Bu İdea'yla yaşa, başkasıyla değil!" dir. Çağdaş buyruk ise, tekrar etmeme izin verirsiniz, "İdea'sız yaşa!" dır. Bu nedenle, kırk yıldır ideolojilerin ölümünden söz ediliyor.

Geleneksel buyruk, temelde, "Baban gibi bir erkek ol, annen gibi bir kadın ol, İdea'ları asla değiştirme!" dir. Çağdaş buyruk ise daha ziyade şöyledir: "Sen, küçük arzularla dolu, asla herhangi bir İdea'sı olmayan bir insan hayvansın, öyle kal!" Fakat bu hayvan bireyini ıslah yolları dışı cinsiyetten bir kız ya da eril cinsiyetten bir oğlan olmaya bağlı olarak -en azından günümüzde- farklılaşır.

Oğlan çocuğunun herhangi bir düşünceyi olgunlaştırmaya mecbur kalmamak için İdea'sız yaşayacağını, kızın ise, gereksiz olduğu kadar ihtiraslı da olan bir olgunluğu çok erkenden ve dolayimsız destekleyebilmek için İdea'sız yaşayacağını söyleyebiliriz. Oğlan çocuğunda Erkek eksik olduğundan İdea yoktur, kızda ise Kadın fazla olduğundan.

Durumu biraz abartalım. Bu koşullarda dünyanın hali ne olabilir? Kariyerist ve açığöz kadınların yönettiği aptal ergen oğlanlar sürüsünden ibaret olabilir. Bu durumda, bize sunulan şiddet dolu opak dünyaya gayet uygun bir şey olur: İdea olarak sadece nesneler kalmıştır.

Fakat biz genç kızın yok olduğu yerde erken olgunlaşarak ortaya çıkan kadın figürlerine geri dönelim. Erkek egemen toplumunun binlerce yıldır inşa ettiği haliyle kadınlık figürleri çemberi dört kutuptan oluşur. Bu kadın figürlerine, Evcimen, Baştan Çıkarıcı, Âşık ve Azize diyorum.

Önce evcil hayvan gibi üreten ve üreyen kadın vardır. Bu durumda kadın, Baba'nın Adı'nın yönettiği simgesel insanlık ile simgesellik-öncesi hayvanlık arasında yer alır. Bu figür doğal olarak anneliği içerir ve diğer üç figürün maddi zeminidir. İkinci olarak, baştan çıkarıcı kadın gelir, seksi ve tehlikeli kadındır bu. Sonra, aşkın simgesi olan kadın, kendini feda eden ve tutkuyla kendini veren kadın. Nihayet, kutsal bakire olan, aracı ve azize kadın.

Böylece, "geleneksel dişilik karesi" diye adlandırılan şey oluşur. Kadın Evcimendir, Baştan Çıkarıcıdır, Âşıktır ve Azizedir.

Soyut olmakla birlikte zengin de olan bu kurguda çarpıcı yan aktif birimin tek değil çift terim olmasıdır. Buna örnek çoktur ve kadınlar hakkındaki edebiyat –yazarın erkek ya da kadın olmasından bağımsız– bunlardan beslenmektedir. Daima iki figürün arasında bocalayan bir kadın görülür. Örneğin evcimen, ev kadını anne olan kadın ancak –aşağı biçimi fahişe olan– baştan çıkarıcı kadınla birlikte düşünülebilir. Bu nedenle bir erkeğin kadınla ilişkisinin ancak Anne-Fahişe dikotomisi içinde mümkün olabildiği söylenir. Fakat baştan çıkarıcı kadın ancak ateşli âşık kadınla birlikteyse tehlikelidir. Edebiyatta kadınlarla ilgili sayısız ikiliğin kökeni budur. Bütün

bir tema, temiz aşk ile kirli aşkın, arzu ile aşkın, ve-
yahut güçlü rakibesıyla, yani hafifmeşrep kadınla ya
da kötü yola düşmüş kadınla yüce âşığın çatışması-
nı sunar. Fakat, âşık kadın da yüceliğin sınırındadır;
eğer kendini verir ve feda ederse bu aynı zamanda
Tanrı katında yok olmak için olabilir ki buna "Göge
yükselen bakirelik" denebilir. Goethe'nin muhteşem
Faust'unu, "ebedi ve ezeli dişi bizi yükseltiyor" diye
bitirmesi boşuna değildir. Aslında, evcimen kadın
ancak baştan çıkarıcı kadını da potansiyel olarak
içinde taşıyorsa kadındır; baştan çıkarıcı kadın aşkın
sahillerine ayak basıyorsa güçlüdür; âşık kadın da
mistik kadına yaklaştığında yücelir.

Fakat bu durumda başlangıç noktasına geri götü-
ren ters yönde bir hareket görülür: Yüce mistik ka-
dın annenin gündelik fedakârlığını onaylar ve sonuç
olarak, dinsel ve ahlaki nesir mistiklikten evcimenliğe
kadın figürler aracılığıyla zahmetsizce geçer. Bu ka-
dın figürlerinin en önemlisi bizim Batı dünyamızda
elbette Bakire Meryem'dir; yarı tanrı olacak denli
yüce, aynı zamanda da anne arketipi, hem bebeğin
şefkatli annesi hem de çarmıha gerilen oğlun acı çe-
ken annesi. Azizenin yüceliğinin annenin evcimenli-
ğine bu geri dönüşü kadın figürleri karesini daireye
çevirir. Hangi araçla yapar bunu? Şöyle ki, her figür
ancak bir diğeriyle tuhaf bir ilişki içindeyse figür hali-
ni alabilmektedir. Dolayısıyla "kadın" daima bir ikilik
timsalidir. Azize bir eş bile günün birinde ayartması,
cinselliğe rıza göstermesi istendiği için böyledir, dola-
yısıyla o da tehlikelidir ve sonsuza dek de böyle kalır.
Yoksa, sadece içtenlikle ve sadakatle evcimen bir eş

olsaydı onu kapatmak, örtmek, başka erkeklerin bakışlarından korumak neden gerekirdi ki? Sadık eşin çarşafı altında, tutkuyla yanıp tutuşarak, hayatını vereceği bir âşıkla gizlice buluşmaya giden tehlikeli kadın saklı değil midir? Bu âşık onu terk ettiğinde ise ücra bir manastırda kendini kurtarıcı Tanrı'ya adanmaya yönelmez mi? Ama bu durumda, gün be gün kendini feda eden sadık eş halindeki kadının yeni ve yüce bir figürü değil midir karşımızdaki?

Geleneksel temsilde kadın ancak bir başka yerde olduğu ölçüde bir yerde olabilir. Dolayısıyla kadın iki yer arasından geçen kişidir.

Fakat aslında ikinin gücü daha büyüktür. Gerçekten de figürlerin her birinin de ikiye bölündüğü görülür.

En basit örnek, geleneksel toplumlarda, yani hem "ilkel" denen ve etnologların incelediği, hem de bizim tarihimizdeki toplumlarda kadın takasıdır. Her durumda kadın üst düzey evcil hayvan konumundadır. Bilindiği gibi, bazı gruplarda erkek ancak yüklü bir ödeme karşılığında –örneğin iki ya da üç inek, kumaş, vb.– kadın alabilmektedir. Başka gruplarda ise, tersine, ancak kadın yüklü bir miktar parayla gelirse erkek onunla evlenmektedir. Çeyiz sistemidir bu. Kadınların ve paranın kâh bir yönde, kâh ters yönde dolaşıma girmesi nasıl açıklanır? Çeyiz örneğinde bir kadın bir aileden bir diğerine mal ve parayla birlikte geçmektedir. Saf takas örneğinde, kadının bir aileden diğerine geçmesi için kadını alan ailenin parasının veren aileye doğru gitmesi gerekir. Bunun tek açıklaması, bir kıza sahip olmanın, iki yöne doğ-

ru para dolaşımında ifade bulan iki zıt anlamının olmasıdır. Birinci anlamda kız yüksek bedelli bir emek ve üreme gücüdür. İkinci anlamda da kız kuşkusuz daima bir üreme gücüdür, ancak bakılıp beslenmesi gerekir. Dolayısıyla, çeyiz sistemi, kadının süslenmesi, zarafet ve görgüsünü göstermesi, giysilerinin bir başka kadınınkinden aşağı kalamayacağı toplumsal görevlere öncülük etmesi gereken zengin çevrelerde az çok gizli kapaklı da olsa zorunluydu ve hâlâ zorunludur. Masraflı bir durumdur bu. Buna karşılık, Afrikalı bir köylü kadın sadece çocuk yapmakla kalmaz, tarlalarda en zor işlerde bile çalışır. Bu biraz daha az gelir getirir. Diyebiliriz ki, bir eş alınması, çalışma anlamında evcil hayvan ile eşlik ve süs anlamında evcil hayvan arasında kalmıştır. Koşum öküzü olan kadınlar olduğu gibi İran kedisi olanlar da vardır. Aynı anda ikisi birden olmaya çalışanlar da vardır ki bunların sayısı epey çoktur.

Başka deyişle, dişiliğin en nesnel, en temel, en açık bir şekilde tabi olan figürünün –ki bu evcimen kadın figürüdür– görünür basitliği iki çelişik olasılık tarafından zaten içeriden kemirilmektedir.

Diğer üçü için de aynı şeyin doğru olduğu rahatlıkla gösterilebilir. Örneğin mistik kadın figürü, kendini aşağılama, alçaltma, kendinden tiksinti hareketi ile şanlı bir yükseliş hareketinin tezat baskısına tabidir. Dolayısıyla bunun imgesi hem tiksinti verici bir tür değersizleşmenin hem de yarı saydam bir ışığın imgesidir. Rahibe, pornografinin klasik figürü olmakla birlikte, Avilalı Teresa'yla birlikte, şiirsel vecdin de ışığında yer alan bir kişiliktir.

Bunların sadece temsil olduğu, dolayısıyla hepsinin de aynı zamanda erkek hayalgücünden kaynağını aldığı söylenebilir. Bu temsillerin görünür içeriği bakımından bu yanlış değildir. Fakat bunlarda bir kadının ne olabileceğine dair derin bir soyut fikrin bulunduğu da ileri süreceğim. Doğal olarak, bu figürlerin antropolojik özellikleriyle ilgilenmiyoruz; daha ziyade, dişiliğin tanımı olarak İki'nin mantığıyla, "iki şey arasındaki geçiş" in mantığıyla ilgilenmekteyiz. Bu dişilik, geleneksel erkek konumunu niteleyen Bir'in, biricik iktidarın güçlü savlanışının karşıtıdır. Eril mantık gerçekten de "Baba'nın Adı"nın mutlak birliği içinde özetlenir. Bu mutlak birliğin simgesi, aslında, tektanrıci büyük dinlerin mutlak ve kesinlikle eril birliğinde aşikârdır. İmdi, kadının bulunduğu biçimsel [*figural*] "arada" da eleştirel biçimde sözkonusu edilen Bir'dir bu.

Kadının neden eril Bir'in İki'si olduğu elbette sorulabilir. Dalga geçmek için, Fransa'da sosyal güvenlik yasasının erkeği 1 kadını 2 rakamıyla belirttiğini hatırlayabiliriz. Benim cevabım, 1 ile 2'nin sıradan birer sıra sayısı değeri taşıdığıdır: Erkek birinci cinstir, kadın Simone de Beauvoir'ın kitabının adıyla "ikinci cins." Benim sözünü ettiğim Bir ve İki'nin asal sayı değeri vardır; bir hiyerarşi değil içsel bir yapı sözkonusudur. Bu durumda, Bir ve İki'yi diyalektikleştiren biçimciliğin, cinsellikleşmeyi düşünmeye yeterli olduğunu göstermeye çalışacağım. Daha doğrusu –ki sonunda varacağımız tüm sorun da budur–, bu biçimciliğin *bir zamanlar* yeterli olduğunu göstermeye çalışacağım.

Elbette, Bir'in kapalılığına karşı duran bu dışı ikilikten kadınların ikiliğine yönelik kadın düşmanı klasik suçlama sonucunu çıkaracak değiliz. Fakat, Kadın'ın bir konumdan ziyade bir sürece delalet ettiğini unutmamalıyız; ve temel nokta da budur. Hangi süreç peki? Tam da bir geçiş süreci. Birçok şairin ve özellikle de Baudelaire'in gördüğü gibi, bir kadın öncelikle ve her zaman yoldan geçen biridir: "Sen, ki sevmiş olsaydım, ki bunu bildindi."

Daha kuru, dolambaçsız bir ifadeyle, bir kadının Bir'i altüst eden olduğunu, bir yer değil bir edim olduğunu söyleyelim. Ben burada, Lacan'dan küçük bir farklılıkla, cinselleşme formülüne buyuranın Bütün'le olumsuz ilişki, Bütün-olmayan değil, daha ziyade, Bir'le ilişki olduğunu ileri süreceğim; özellikle de Bir yoksa. Tanrı'nın olmadığına, dolayısıyla "Baba'nın Adı"ndaki Bir'in de olmadığına ikna olursanız bütün bunlar daha iyi anlaşılır. Kadın, Bir'in bütün varlığını oluşturan bu "var olmama" sürecidir. Kadının tanrısal olduğuna –özellikle de aşkın romantik metafiziğinde– inanmaya yol açan şey kimi zaman budur. Aslında, tam tersine, insanlar çoğu zaman bunu gizlemeye çalışırlar. Kadın kendi içinde daima Tanrı'nın var olmadığına, var olma ihtiyacı duymadığının dünyevi kanıtıdır. Tanrı'dan rahatlıkla vazgeçebileceğimize derhal ikna olmak için bir kadına bakmak, ona gerçekten bakmak yeterlidir. Geleneksel toplumlarda kadın bu yüzden gözden uzak tutulur. Bu, sıradan bir cinsel kıskançlıktan çok daha ciddidir. Gelenek, Tanrı'yı ne pahasına olursa olsun

* Sait Maden çevirisi. (ç.n.)

hayatta tutabilmek için kadınları kesinlikle görünmez kılmak gerektiğini bilir.

Kadının Bir'in olmayan varlığını savladığı bu ateist süreci desteklemek için, kadının Bir olma iddiasında bulunan her şeyin birliğini bozan bir başka terimi yaratması sıkça gerekir. Böylece kadın "iki aradan" geçer. Bu kadının ikili ya da ikiyüzlü olmasından değil, ne zaman ki kadın bir yere atfedilmeye çalışılsa, İki'nin bu yerin Bir'inin ötesine geçmesini sağlayan araç olmasındandır. Buradaki dolayım, bu yer ile ikizinin, ikici karşıtının "iki arada"sıdır ve bunu doğurabilecek olan ise kadının gücüdür.

Dolayısıyla, kadın, Bir'in olmayan-varlığını gururla ileri sürerken Bir'i tahtından indiren bir ikizi yaratır.

Bu anlamda kadın, "iki aradan geçiş" biçiminde Bir'in aşılmasıdır. Benim spekülatif dişilik tanımım budur. Şunu belirtelim ki, bu dişilik dört figürlü geleneksel daireyle uyumludur: Evcimen, Baştan Çıkarcı, Âşık ve Azize. Geleneksel baskı basitçe İki'nin gücünü, Bir'i altüst etme gücünü bu figürlerin kapalı dairesi içinde sınırlamaya çalışır. Gelenek İki'nin gücünün yok edilmesi değildir. Gelenek, kapalı bir döngünün bu gücü tüketeyeceği –belki de yanıltıcı– inancıyla bu gücü kuşatır.

Bizim başlangıçtaki sorunumuz, çağdaş dünyada kızlar sorunu bu durumda oldukça açık seçik bir hal almıştır. Dişiliğin bu geçici tanımından yola çıkarak, modern erken olgunlaşmanın etkilerinin neler olabileceğini, kız-kadın adına genç kızlığa son veren kapitalist güce ödenecek bedelin ne olduğunu araştırmalıyız.

Size kanaatimi tek kelimeyle söylüyorum: Günümüzde kadın figürü üzerinde her iki yönde de çok güçlü bir baskı uygulanmaktadır. İlki her kadını tek-leştirmeye çalışır. İkincisi annelikle ilgilidir.

Çağdaş kapitalizm simgesel otoritenin Bir'inin yerine, Baba'nın Adı'nın meşru ve dinsel otoritesinin yerine koymak istediği Bir'in yeni biçimini, yani tüketimci ve rekabetçi bireyciliğin Bir'ini kadınların üstlenmesini ister, kadınları buna sevkeder. Oğlan çocukları, dolayısıyla erkekler, bu bireyciliğin zayıf, ergen, havai, yasadız, hatta aşırı kriminal bir versiyonunu hayata geçirirler. Kız-kadın'dan rekabetçi ve tüketimci bu bireyciliğin sağlam, olgun, ciddi, yasal ve cezalandırıcı bir versiyonunu hayata geçirmesi talep edilir. Burjuva ve tahakkümcü bir feminizm bu nedenle vardır. Bu feminizmin talebi kesinlikle başka bir dünya yaratmak değil, mevcut haliyle dünyayı kadınların gücüne teslim etmektir. Bu feminizm kadınların yargıç, general, bankacı, yönetici müdür, vekil, bakan ve cumhurbaşkanı olmasını gerektirir. Hatta bunların hiçbiri olamayan kadınlar –yani neredeyse bütün kadınlar– için bile kadın eşitliğinin ve toplumsal değerlerinin normunun bu olmasını gerektirir. Bu amaçla, kadınlara muzaffer kapitalizmin yedek ordusu gözüyle bakılır.

Bir'den başka bir şey yaratan, İki'yi ve "iki aradan geçişi" yaratan sürecin parçası olmaktan uzak olan kadın, yeni Bir'in, rekabetçi pazar karşısında güçlü bir şekilde ve küstahça duran, hem hizmetkârı hem de efendisi olan model halini alır. Çağdaş kadın, Baba'nın Adı'nın yıkımı üzerinde inşa olan yeni Bir'in simgesi olacaktır.

Sonuç olarak, dişiliğin üç eski figürü –tehlike-
li baştan çıkarma, aşk yetisi ve mistik yücelik– yok
olur. Kuşkusuz, “kadın olan Bir” doğası gereği baştan
çıkarıcıdır, çünkü baştan çıkarma rekabetin temel
silahıdır. Bankacı ve şirket yöneticisi olan kadınlar,
özellikle baştan çıkarıcılık anlamında kadın kalmak-
la övünürler. Bununla birlikte, bu baştan çıkarma-
nın temsil ettiği tehlike Bir’in silahlarından biridir;
asla onun ikizi ya da ona yönelik bir tehdit değildir.
Baştan çıkarma iktidarın hizmetindedir. Bu nedenle,
bu ayartma, bir zayıflık ve bir tür yabancılaşıma olan
âşığın kendini bırakmasıyla birlikte düşünülmeme-
lidir. “Kadın olan Bir” özgürdür, sert bir mücade-
lecidir ve eğer bir ilişkiye girerse, karşılıklı çıkarları
koruyan bir sözleşme temelinde bunu yapar. Aşk,
sözleşmenin varlıksal biçimi olur; o da diğerleri gibi
bir pazarlık konusudur. Sonuçta, “kadın olan Bir”in
mistik yüceyle işi olmaz. Gerçek örgütlenmelerin
manipülasyonunu fazlasıyla tercih edecektir.

Aslında sadece kadınların erkeklerin yaptıkları
her şeyi yapabilecekleri değil, kapitalizm koşulların-
da bunları erkeklerden daha iyi yapabilecekleri dü-
şüncesidir bu. Kadınlar erkeklerden daha gerçekçi,
daha sebatkâr, daha tuttuğunu koparır olacaklardır.
Neden? Çünkü özellikle kız çocukları zaten çoktan
kadın olduklarından kadın olmaya ihtiyaç duymaz-
larken, oğlan çocukları bir türlü olamadıkları erkek
haline nasıl gelebileceklerini bilmezler. Dolayısıyla,
bireyciliğin Bir’i kadınlarda erkeklerde olduğundan
daha sağlamdır.

Birazcık bilimkurguya izin varsa, belki de erkek cinsiyetin yok olacağını öngörebiliriz. Bunun için on milyonlarca erkeğin spermini dondurmak yeterlidir; ki bu milyarlarca genetik olasılık demektir. Böylece üreme yapay dölllenmeyle garanti altına alınmış olur. Bu durumda, bütün erkekler yok edilebilir. Arılarda ya da karıncalarda olduğu gibi, insanlık sadece kadınlardan oluşuyor olur ve simgesel düzen minimal olacağından, sadece kapitalizmin mevcut durumunun gerektirdiği kadar olacağından, kadınlar da her şeyi çok iyi yaparlar.

Sonuçta, kapitalizmin gerektirdiği şey, çalışma, ihtiyaç ve tatminlerden oluşan bir yaşamdır. Kısacası, hayvani bir yaşam. Hayvani bir yaşamın esasen dişilere ihtiyaç duyduğu, erkeklerin sadece üreme için var olduğu kanıtlanmıştır. İnsanlık, çiftleşmeye gerek olmayan ya da erkeğin olmadığı yapay bir üremeye kusursuzca hakim olabilmektedir. Dolayısıyla, bütün insanlık tarihinde ilk kez olarak erkek cinsin yok olması gerçekten mümkündür.

Bu gelecek öngörüsü her ne kadar kurmaca olsa da, günümüzde her şeyin kilit noktasının insan soyunun üremesi, aldığı biçimler ve simgeselliği olduğunu açıkça göstermektedir. Günümüzde dişiliğin ikinci sorunu budur. Baştan Çıkarıcı, Âşık ve Azize figürlerinin doğrudan doğruya yok olma tehdidi altında olduğunu söyledim. Peki, evcimen kadın figürünün durumu nedir? Buradaki sorun şudur ki, erkeklerin yapabildiği her şeyi kadınların yapabileceği kabul edilse de, tersinin şu an için doğru olmadığıdır. Erkeklerin kesinlikle yapamayacakları bir şey vardır

ki bu da bebek doğurmaktır. Bu açıdan bakıldığında, kadın evcimen olarak kalır; ama doğal olarak tek bir erkeğin değil bütün insan soyunun evcimenidir. Eğer kadın da erkek gibi –fakat kişisel rahatlık gerekçesiyle– üreyemeyeceğini, anneliğe yatkın olmadığını ilan ederse, o zaman insan soyunun kendi yok oluşunu öngörmekten başka çaresi kalmaz. Bu anlamda, şu an için, kapitalizmin “kadın olan Bir”i bile evcimen kalmayı sürdürür: İnsanlığın evcimenidir.

Bu nedenle tartışma günümüzde genellikle annelik ve üreme konularına odaklanmaktadır. Kürtaj, çocuk-katli, çocuk bakımı, cinsel rıza, eşcinsel çiftler, taşıyıcı anneler gibi sık sık işittiğimiz konuların hepsi “toplumsal” denen sorunlardır. Yine bu nedenle burjuva feminizmi eski evcimen figürün son sığınağı olan anneliğe bir tür düşmanlık besler. Örneğin, “annelik içgüdü” fikrine son verilmesini talep eden ve kadının çocukları olmasa, hatta çocuk sahibi olmak istemese bile tam anlamıyla, bütünsel olarak var olduğunu ileri süren Elisabeth Badinter’in yazılarında bunu görürüz. Bu tutum çağdaş kız-kadınla tamamen uyumludur; çünkü eğer bir kız zaten kadınsa tersi de doğrudur: Her kadın annelik arzusu olmayan bir kız olabilir. Bu gayet meşru bir tercih olabilir. Fakat bunun bir kural olamayacağını kabul etmek gerekir; çünkü bir kural ifade edildiğinde karşılaşılan sorun, Kant’ın dediği gibi, onun genelleştirilmesinin sonuçlarını her zaman dikkate alma gereğidir. Oysa, anneliğin reddinin evrenselleşmesi basitçe insan soyunun yok oluşudur. Bu olumluluktan öylesine uzak bir perspektiftir ki, sonuç olarak elbette herkes ka-

dınların insanlığın evcimeni kalmasını tercih eder. Bu da, kapitalist dışının Bir'ini yaratıcı bir ikilik içinde bir kez daha böler ve böylece karşısına çok güç bir öznel sorun çıkartır.

Bu noktada, şunu söyleme arzusu duyuyorum: Bırakalım çağdaş kapitalist toplumlar kendi yaratıkları bu sorunla kendileri didişsin. Benim hâlâ yeterince açık seçik olmayan bakışım, hem geleneksel figürlerin sonunu kabul etmek, hem de kapitalizmin yedek ordusu olan "kadın olan Bir" figürünü reddetmektir. Kadınlar, Evcimen, Baştan Çıkarıcı, Âşık ve Azize şeklindeki dört figürün oluşturduğu hayali ve simgesel döngüyü parçalayacaktır, zaten genellikle de parçalamışlardır. Bu kadınların çoğu, bu negatif özgürlükten yola çıkarak, sermayenin "kadın-Bir"inin çelişik yazgısına asla boyun eğmemektedir. Bu çağdaş figürün İki'nin yeteneğini yok ettiğini ve bunun yerine soyut bir kölelik birimi koyduğunu bilmektedirler. Bundan böyle, güçlü simgeselleştirmelerden koparılmış anneliğin sadece eksiltilemez bir ev içi hizmet, gurur duyulamayacak bir yaratı olarak varlık sürdüreceğini biliyorlar. Erkeklerin yok olacağı bir gelecek ihtimalinin –tamamen hayal ürünü bile olsa– onları sonsuza dek kendi kendilerinin kölesi yapacağını ve gizil acımasızlıklarını serbest bırakacağını görüyorlar. Öncelikle ileri sürmemiz gereken şey, ister erkek olalım ister kadın, kadın sorununun, var olduğu sürece, çağdaş kapitalist toplumların talepleriyle belirlenemeyeceğidir. Bunların tamamen dışında bir çıkış noktası seçmemiz gerekir. Belki de bu nedenle, ilk kez olarak, yeni aydınlığa ka-

vuşmuş haliyle dişiliğin felsefi bir tavra bağlı olması olgusundan kaçış yoktur. Çünkü yeni çıkış noktası ne biyolojik ne toplumsal ne de hukuksaldır. Bu ancak simge yaratmaya bağlı bir düşünce eylemi olabilir. Dolayısıyla, felsefenin maceralarına bağlı bir eylemdir. Bu yepyeni eylem, dişinin simge yaratımının anneliği hayvanların üremesinden farklı bir boyutta kapsayacak olmasıdır.

Simgesel yaratı düzeninin ya da Yasa düzeninin artık Baba'nın Adı'na kesinlikle bağımlı olmadığını kabul edelim. Dolayısıyla, her türlü aşkınlıktan bağımsız bir hakikatler düşüncesine sahibiz. Tanrı gerçekten ölüdür. Tanrı öldüğünden, eril kapalılığın mutlak Bir'i simgesel ve felsefi düşüncenin bütün düzenine artık hükmedemez. Bu düşüncenin cinselliklenmesi kaçınılmazdır. Bu durumda, Tanrı'nın ve babanın güvencesinin olmadığı bu hakikatlerin gerçek alanlarında bu cinselliklenme nasıl işler? Bu sorulardan yola çıkarak başlamanız gerekir. Somutlarsak: Özgürleşme siyasetine katılan kadın kimdir? Sanatçı, müzisyen, ressam ya da şair olan kadın kimdir? Matematikte ya da fizikte dahi kadın kimdir? Esrarengiz tanrıça olmak yerine, aşk ilişkisinde düşünce ve eylemde eşit sorumluluk alan kadın kimdir? Filozof kadın kimdir? Aksine, "kadın" kelimesi sembol yaratıcı eşitliğin gücüyle uyum içinde çınladığında, yaratıcı siyaset, şiir, müzik, sinema, matematik, aşk ya da felsefe nedir?

Bu sorular etkilidir, çünkü kadınlar da artık "ne gelenek ne de egemen çağdaşlık" şeklinde ifade edilebilecek yeni bir "iki aradalık" içinde bu sorularla uğraşmaktadır. Kadınlar bu "iki arada"dan geçecek

ve dönüşmeleri buyrulan Bir'in oyununu bozacaklar, altüst edeceklerdir. Bu, tamamen kendine özgü bir gerilimdir. Gerçekten de kadınlar günümüzde erkeklerden ziyade kapitalizmin onlara özgürlük yolunda sunduğu şeylerden çekinmelidirler. Kadınların içinde bulundukları bu zor durumda ne yaratacaklarını bilmiyorum. Fakat onlara güvenim tamdır. Nedenini tam olarak bilmesem de emin olduğum şey, yeni bir genç kız yaratacaklarıdır. Bu genç kız yeni kadın olmaya, kadınların olmadığı ama olmaları gereken kadın olmaya kararlı olacaktır; simge yaratımında bütün varlığıyla yer alan ve anneliği de bu yaratının içine yerleştirecek olan kadın. Böylece, üremenin artık evrensel olarak simgelenen bütün sonuçlarına erkekleri de tamamen katacak kadın. Bu durumda, annelik ve çocuk bakımı asla evcimen olmayı gerektirmez. Erkekler ve kadınlar doğumun yeni evrensel simgeselliğini ve bundan kaynaklı her şeyi paylaşırlar. Henüz meçhul olsa da gelmekte olan bu genç kız her türlü Tanrı'dan azade gökyüzünün karşısına geçip şunu söyleyebilir, hatta belki de bir yerlerde zaten söylemektedir:

Güzel gökyüzü, sahici gökyüzü, bak nasıl da değiştim ben! [Paul Valéry]

►► Çağdaş kapitalizm gençlere, kimi zaman iç içe geçen iki seçenek sunar: Gününü gün et ve /veya düzenin basamaklarında hızla yükselmeye çalış!

Yaşayan önemli filozoflardan ve eylem insanlarından Alain Badiou, *Gerçek Yaşam - Gençliği Yoldan Çıkarmaya Yönelik Bir Çağrı*'da derlenen konuşmalarında, her iki seçeneğin de yaşamın gerçekliğini örten bir yanılsama olduğunun altını çiziyor. Tıpkı yüzyıllar önce Sokrates'in yaptığı gibi, sadece yaşı değil ruhu her daim genç olanlara eleştirel ve özgür düşüncenin kanallarından geçerek hayatın ve hazzın gerçeğine erişmenin ipuçlarını sunarken, sistemin çizdiği sınırları da aşmaya davet ediyor.

Orta yaşlıların tahakkümü altındaki çağdaş toplumlarımızda adı var kendi yok gençler ile toplumsal hayattan dışlanan yaşlı kuşağın ittifakının devrimci potansiyelleri üzerinde dururken, "ebedi ergen" kalmaya mahkûm oğlanlar ile gençliğini yaşamadan kadınlığa hızla adım attırılan kızlara, düzenin tuzaklarından kurtulup kendini var etmenin, isyanın, aşkın ve şiirin kapılarını aralıyor.

Her yaştan "gençler" için felsefenin kılavuzluğunda eşsiz bir yoldan çıkma çağrısı...

ISBN: 978-975-570-884-3

12 TL

► selyayincilik f selyayin s selyayincilik

www.selyayincilik.com